

Wspomaganie rozwoju uczniów niepełnosprawnych intelektualnie z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja powstała w ramach realizacji projektu
„Wspomaganie rozwoju uczniów niepełnosprawnych intelektualnie
z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania”
współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty,
Działanie 3.3. – Poprawa jakości kształcenia,
Poddziałanie 3.3.4. – Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe

Projekt realizowany przez Zespół Szkół Specjalnych im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie
w okresie od 2.11.2009r. do 31.10.2011r

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

„Wspomaganie rozwoju uczniów upośledzonych umysłowo z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania”

Autorzy publikacji:

Justyna Chodorowicz
Marzanna Szelest
Aneta Wiktorowicz
Iwona Kowalczyk
Danuta Tyrąła
Izabela Rodzoch
Magdalena Ciszowska
Elżbieta Sobol
Honorata Milewska
Augustyn Kmiecik

Opracowanie:
Zespół Szkół Specjalnych
Im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie
Ignaców 8, 05-300 Mińsk Mazowiecki

Radość z działania – Praktyczna aktywność

I. Wstęp	9
II. Opis innowacji	9
1. Cele innowacji	9
2. Cele ogólne innowacji	9
3. Cele szczegółowe innowacji:	10
4. Zasady innowacji	11
III. Przebieg innowacji	11
1. Zakres innowacji i sposoby realizacji	11
2. Zasady i sposoby ewaluacji	12
3. Przykładowe scenariusze zajęć	12
IV. Podsumowanie	14
1. Efekty dla szkoły	14
2. Efekty dla uczniów	15
3. Wnioski	15

Moje myśli pomocą w poznawaniu świata i pokonywaniu barier

I. Wstęp	21
II. Opis innowacji	21
1. Cele innowacji	21
2. Opis metody	22
III. Przebieg innowacji	25
1. Zakres innowacji	25
2. Zasady i sposoby ewaluacji	28
IV. Podsumowanie	29
1. Efekty dla szkoły:	29
2. Efekty dla uczniów:	29
3. Wnioski	29

Ja też mogę rozmawiać – Piktogramy, metoda alternatywnej komunikacji wspierana terapią EEG Biofeedback

I. Wstęp	41
II. Opis innowacji	42
1. Cele innowacji	42
2. Opis metod	42
3. Terapie EEG BIOFEEDBACK	43
III. Przebieg innowacji	44
1. Miejsce wdrażania, czas trwania	44
2. Zakres innowacji	44
3. Zasady i sposoby ewaluacji	48
4. Przykładowe scenariusze zajęć	48
IV. Podsumowanie	50
1. Efekty dla szkoły	50
2. Efekty dla uczniów	50
3. Wnioski	51

Warto pracować – przełamywanie izolacji społecznej

I. Wstęp	57
II. Opis innowacji	57
1. Cele ogólne innowacji	58
2. Opis metody	58
III. Przebieg innowacji	59
1. Miejsce wdrażania i czas	59
2. Zakres innowacji	62
3. Scenariusz zajęć prac porządkowych	62
4. Zasady i sposoby ewaluacji	63
IV. Podsumowanie	63
1. Efekty dla szkoły	64
2. Efekty dla ucznia	64
3. Wnioski	64

Wprowadzenie

Zmiany zachodzące w niemal każdej dziedzinie życia wymuszają na szkole, a szczególnie szkole specjalnej dokonywania zmian, które przyczyniają się do podnoszenia jakości kształcenia.

Zespół Szkół Specjalnych im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie jest placówką z ponad 50 letnią tradycją kształcenia osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym. Celem naszej pracy jest przygotowanie uczniów do życia, wyposażenie w umiejętności niezbędne do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu funkcjonowania oraz pełnej integracji społecznej. Uwzględniając indywidualne możliwości oraz mocne strony uczniów chcemy ich przygotować do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Chcąc sprostać tym wyzwaniom spoczywa na nas obowiązek podejmowania wciąż nowych przedsięwzięć odpowiadających aktualnym oczekiwaniom społecznym. Uzyskać to można poprzez wprowadzanie nowych niekonwencjonalnych form i metod pracy, wykorzystując osiągnięcia techniczne i pełną wiedzę o funkcjonowaniu osób niepełnosprawnych intelektualnie.

Takie wyzwanie przyjęła nasza szkoła opracowując projekt pn. „Wspomaganie rozwoju uczniów niepełnosprawnych intelektualnie z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania” w ramach projektu współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

W ramach projektu opracowano i wdrożono cztery programy innowacyjne.

W naszej pracy pamiętamy zawsze o stworzeniu uczniom klimatu bezpieczeństwa i poczucia godności oraz możliwości wszechstronnego i optymalnego rozwoju na miarę możliwości każdego z nich.

Kierownik Projektu
Paweł Antosiwicz

Radość z działania – Praktyczna aktywność

Danuta Tyrła, Izabela Rodzoch

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

I. Wstęp

Jako placówka z wieloletnią tradycją nauczania uczniów z upośledzeniem umysłowym poszukujemy nowych oddziaływań, bardziej skutecznych w pracy z dziećmi.

Nasza szkoła, za priorytet swojej działalności przyjęła jak najlepsze przygotowanie uczniów klas młodszych do działania, do praktycznego poznawania świata, co ułatwi im dalszą naukę. Pomocną w realizacji tego celu jest terapia pedagogiczna M. Montessori.

Zajęcia przy wykorzystaniu metody M. Montessori pozwoliły na rozwój ucznia niepełnosprawnego. Napisany program był prosty i funkcjonalny, dostosowany do potrzeb dziecka niepełnosprawnego, zaś wspólna praca nauczyciela i ucznia pozwoliła lepiej zrozumieć ćwiczenia jakie dziecko wykonuje na zajęciach.

Materiał sensoryczny był tak przygotowany, że pozwolił rozwijać umiejętności umysłowe, postępując od zadań prostych do coraz bardziej złożonych, we wszystkich wymiarach zmysłów, kierując się przy tym zainteresowaniami i potrzebami dziecka.

Dzięki wprowadzonej w naszej szkole innowacyjnej metodzie opartej na zasadach M. Montessori uczniowie klas młodszych w ramach zajęć dodatkowych mogli nabyć, oraz rozszerzyć swoje umiejętności przewidziane w indywidualnych programach edukacyjno – terapeutycznych. Pomogły nam w tym specjalnie zakupione i przygotowane pomoce montessoriańskie oraz specjalnie wyposażona pracownia.

II. Opis innowacji

1. Cele innowacji

Zgodnie z Podstawą programową kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym celem edukacji jest rozwijanie autonomii ucznia niepełnosprawnego, wdrażanie go do funkcjonowania społecznego, a w szczególności wyposażenie go – stosownie do jego możliwości w takie umiejętności i wiadomości, które pozwolą mu na postrzeganie siebie jako osoby niezależnej, oraz aby:

- mógł porozumiewać się z otoczeniem w najpełniejszy sposób;
- zdobył maksymalną samodzielność w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych;
- był zaradny w życiu codziennym, adekwatnie do indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności, oraz miał poczucie decydowania o sobie;
- mógł uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając ogólnie przyjętych norm współżycia.

2. Cele ogólne innowacji

- rozwijanie u dzieci niepełnosprawnych wszechstronnych umiejętności pozwalających im w pełni funkcjonować w życiu codziennym oraz zaspokojeniu zainteresowań;
- wspieranie samodzielności i niezależności w ramach zajęć;
- poznawanie świata na podstawie polisensorycznego doświadczania i eksperymentowania;
- zdobywanie umiejętności porozumiewania się w sposób werbalny i pozawerbalny;
- doskonalenie umiejętności porządkowania, klasyfikowania i liczenia;
- zdobywanie i nabywanie umiejętności z zakresu kształcenia językowego;
- poznawanie wartości uniwersalnych na podstawie literatury dziecięcej;
- budzenie zainteresowania rzeczywistością przyrodniczą;
- wyrażanie twórczej postawy w różnych formach dziecięcej ekspresji;

3. Cele szczegółowe innowacji:

A. Ćwiczenia praktycznego dnia

- rozwijanie orientacji przestrzennej w czasie zabaw konstrukcyjnych;
- doskonalenie koordynacji wzrokowo-ruchowej;
- wspieranie samodzielnych działań dziecka;
- kształtowanie nawyków higienicznych;
- wdrażanie dziecka do działań porządkowych;
- poznawanie świata na podstawie polisensorycznego doświadczania i eksperymentowania;

B. Kształcenie zmysłów

- kształtowanie wrażliwości i pamięci słuchowej
- zapoznanie z barwami podstawowymi i pochodnymi
- pobudzanie samodzielności ucznia
- ćwiczenia uwagi i koncentracji
- nauka kontroli ruchu ręki
- kształtowanie struktur porządku
- wprowadzenie i utrwalenie pojęć związanych z określeniem wielkości np. duży-mały
- trening oka w rozpoznawaniu różnic długości
- budowanie aktywności umysłowej
- kształtowanie pamięci słuchowej, przygotowanie do odbioru wrażeń muzycznych poprzez uwrażliwienie na percepcję różnego rodzaju dźwięków w otoczeniu
- rozróżnianie smaków i zapachów
- zapoznanie z barwami podstawowymi i pochodnymi
- rozpoznawanie i nazywanie kolorów
- pobudzanie samodzielności ucznia
- możliwość oddziaływania na każdy ze zmysłów,
- rozpoznawanie dźwięków,
- rozróżnianie temperatury,
- rozróżnianie smaków i zapachów,
- rozwój motoryki i koordynacji ruchów,
- kształtowanie struktur porządku,
- zapoznanie z barwami podstawowymi i pochodnymi,
- rozpoznawanie i nazywanie kolorów,
- wprowadzanie i utrwalanie pojęć związanych z określeniem wielkości
- np. duży-mały,
- trening oka w rozpoznawaniu długości,
- kształtowanie pamięci słuchowej, przygotowanie do odbioru wrażeń muzycznych poprzez uwrażliwienie na percepcję różnego rodzaju dźwięków w otoczeniu,
- nauka kontroli ruchu ręki,
- rozróżnianie rodzaju powierzchni,
- przygotowanie do pisania,

C. Kształcenie językowe

- rozwijanie i doskonalenie motoryki małej i dużej,
- ćwiczenia analizatora wzrokowo-ruchowego w celu ustalenia lateralizacji,
- ćwiczenia orientacji przestrzennej,
- koordynowania ruchów ręki i oka
- poznawanie liter

- nabywanie umiejętności czytania i pisania
- rozwijanie umiejętności czytania i pisania

D. Edukacja matematyczna

- poznawanie cyfr i znaków matematycznych
- ćwiczenie sprawnego liczenia
- nabywanie umiejętności dokonywania prostych operacji matematycznych.

4. Zasady innowacji

Program przeznaczony był dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym Szkoły Podstawowej Specjalnej.

Do programu uczniowie zostali zakwalifikowani na podstawie wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania, której dokonali: wychowawca ucznia, psycholog szkolny, nauczyciel terapeuta. Ocena ta była dokonywana z wykorzystaniem programu EDU-4XXL do diagnozy i terapii dziecka z niepełnosprawnością intelektualną. Zajęcia były prowadzone w specjalnie zaadaptowanej, przygotowanej i wyposażonej pracowni montessoriańskiej.

Założenia i cele programu były zgodne z podstawą programową kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym w szkołach podstawowych.

W metodzie M. Montessori dziecko samodzielnie wybiera cele działania i podejmuje różne decyzje oraz konsekwentnie zmierza do realizacji swoich zamierzeń. Ćwiczy w ten sposób swoją wolę i rozwija niezależność, musi bowiem zdobyć się na wysiłek i wytrwałość oraz precyzję i dokładność w wykonywaniu czynności, gdzie ręce są bezpośrednim motorem działań, gdyż praca rąk wzbogaca osobowość i doskonali małego człowieka. Istotną rolę odgrywa tu także koncentracja uwagi.

Chciałyśmy poprzez udział na zajęciach motywować ucznia do wykonywania różnych czynności. Podczas ćwiczeń z zakresu praktycznego życia dzieci bardzo szybko oswajają się z daną czynnością i znajdują w danym ćwiczeniu wielką przyjemność. Właśnie w tej metodzie dziecko samo kształci swoje zmysły, doskonali je stopniowo wybierając określone pomoce do pracy, a nauczyciel delikatnie, spokojnie prowadzi dzieci od pojęć konkretnych i abstrakcyjnych do skojarzeń pojęciowych.

III. Przebieg innowacji

1. Zakres innowacji i sposoby realizacji

Nasz program innowacyjny rozszerzał treści przewidziane w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych. Dla potrzeb prowadzenia zajęć metodą M. Montessori powstała w naszej szkole pracownia wyposażona w meble i pomoce dydaktyczne zgodne z zasadami terapii montessoriańskiej.

W ramach projektu doposażono gabinet terapeutyczny zakupując niezbędne specjalistyczne pomoce. Do kształcenia zmysłów zakupiono tabliczki termiczne, czerwone belki oraz kolorowe tabliczki.

Do kształcenia językowego w celu rozwijania grafomotoryki i języka zakupiono: metalowe matryce, litery dotykowe, alfabet ruchomy.

W ramach kształcenia matematycznego wzbogacono gabinet o następujące pomoce: drewniane wrzeciona do liczenia, żetony i cyfry, numeryczne belki, tablice Seguina. Aby dzieci sprawniej liczyły zakupiono także kolorowe koraliki, złoty materiał do dodawania w zakresie 1000.

Tabliczki dodawania i odejmowania, koraliki z kwadratami liczb, tablicę setki. Uczniowie z zaangażowaniem uczestniczyli w zajęciach, ponieważ sami wybierali materiał z którym pracują. Pomoce przyciągały ich uwagę ponieważ były to prawdziwe przedmioty, a nie ich miniaturowe zabawki. Takie bowiem przedmioty przyciągają uwagę i zainteresowanie dzieci, pozwalają także uzyskać rzeczywiste, a nie zabawowe rezultaty. Specjalnie przygotowane otoczenie wychodziło naprzeciw fizycznym, emocjonalnym, intelektualnym i społecznym potrzebom dziecka upośledzonego. Odpowiednie pomoce pozwoliły dzieciom na wielozmysłowe poznanie świata, pomagały rozwijać słownictwo, a także doskonalić koordynację wzrokowo- ruchową.

W toku ćwiczeń skupiliśmy się na realizacji zagadnień, które zostały podzielone na cztery moduły:

Moduł I – Ćwiczenia praktycznego dnia

Moduł II- Kształcenie zmysłów

Moduł III- Kształcenie językowe

Moduł IV- Edukacja matematyczna

2. Zasady i sposoby ewaluacji

Ewaluacji dokonywali nauczyciele prowadzący zajęcia. Na bieżąco podczas zajęć obserwowali pracę ucznia. Wszystkie spostrzeżenia i uwagi zostały zapisywane w karcie obserwacji. Po każdym semestrze została przeprowadzona ankieta wśród uczniów, nauczycieli i rodziców. Ankieta ta miała odpowiedzieć na pytanie: czy zajęcia były atrakcyjne? (pytanie skierowane do uczniów), czy udział ucznia w zajęciach przyczynił się do większej samodzielności w zakresie samoobsługi i technik szkolnych? (pytanie skierowane do wychowawców), czy zwiększyła się samodzielność dziecka w niektórych obowiązkach domowych? (pytanie skierowane do rodziców).

Do przeprowadzenia ewaluacji posłużyły następujące narzędzia:

- karta obserwacji ucznia
- ankieta obrazkowa dla ucznia
- ankieta dla wychowawców
- ankieta dla rodziców

Wyniki ewaluacji zostały opracowane przez nauczycieli prowadzących zajęcia i przedstawione radzie pedagogicznej, dyrekcji, nauczycielom, wychowawcom oraz rodzicom. Z podsumowania ewaluacji wynika, że zajęcia wpłynęły na poprawę funkcjonowania uczniów zarówno w domu jak i w szkole.

3. Przykładowe scenariusze zajęć

MODUŁ – ĆWICZENIA PRAKTYCZNEGO DNIA

Temat: Pielęgnacja ciętych kwiatów.

I. Opis materiału: cięte kwiaty, wiaderko, ścierka, wazony różnej wielkości i różnego kształtu, ręcznik frotowy, tacka na odpadki, nożyczki, dzbanek do połowy wypełniony wodą.

II. Wiek: od 3 lat

III. Cel:

Bezpośredni:

Zwrócenie uwagi na to, co jest potrzebne roślinom do życia.

Pośredni:

Rozwój i koordynacja ruchów.

Wyrabianie zmysłu estetycznego.

Wzbudzanie szacunku dla życia, dla natury.

IV. Przebieg prezentacji:

Przygotowanie:

1. N. Wskazuje na odpowiednie miejsce na półce i zaprasza D. do przyniesienia tacy.
2. N. Rozwija ręcznik na stole i kładzie cięte kwiaty na ręczniku, następnie rozkłada inne przybory według kolejności używania od lewej do prawej, od góry
3. N. Dobieramy najwłaściwszy kształt wazonu;
4. N. Przygotowujemy dzbanek do połowy napełniony wodą;
5. N. Z dzbanka przelewamy wodę do wazonu, przykładając ręcznik do przedniej części dzbanka, by nie wylała się ani jedna kropla;
6. N. Ścieramy krople wody, które przy napełnieniu wazonu ściekły na ręcznik;
7. N. Przygotowujemy kwiaty do bukietu:
 - bierzemy kwiat,
 - obrywamy dolne liście
 - ucinamy nożyczkami część łodygi na odpowiedniej wysokości
 - wkładamy kwiaty do wazonu
8. Porządkujemy miejsce pracy;
9. Wilgotny ręcznik odwiesza na stojak.
10. Teraz pytamy czy D. Chce powtórzyć ćwiczenie.
11. Po zakończeniu wszystko układamy na tacę i odносimy na półkę.

V. Elementy wzbudzające zaineresowanie:

Układanie bukietu.

Tworzenie własnej kompozycji.

VI. Kontrola błędów:

W razie nieprawidłowego wykonania ćwiczenia widać rozlaną wodę.

Zwieszające się lub zbyt głęboko wciśnięte kwiaty.

VII. Transfer:

Sprawne nalewanie płynów.

Tworzenie kompozycji, dobieranie i nazywanie kolorów.

VIII. Ćwiczenia poprzednie:

Przelewanie płynów.

Mycie stołu.

IX. Ćwiczenia następne:

Zajmowanie się kwiatami, które już dość długo stoją w wazonie.

Opracownie:

Rodzoń Izabela, Tyrła Danuta

MODUŁ – KSZTAŁCENIE ZMYŚLÓW

Temat: Układanie brązowych schodów- materiał sensoryczny.

I. Opis materiału: 10 drewnianych prostopadłościanów (schodów). Wszystkie mają taką samą długość. Ścianami bocznymi są kwadraty. Długość boków krótszych zmienia się od 10cm do 1 cm.

II. Wiek: od 3 roku życia

III. Cele:

Bezpośredni:

Rozwijanie umiejętności wzrokowego i dotykowego różnicowania szerokości i grubości, wprowadzenie pojęć gruby- cienki

Pośredni:

Rozwój kontroli i koordynacji drobnych mięśni, rozwijanie świadomości kształtu i objętości w matematyce

IV. Przebieg prezentacji:

Miejscem pracy jest dywan, który dziecko samodzielnie wg reguł rozwija. Nauczyciel rozkłada schody w bocznej części dywanika i zaprasza dziecko do pracy.

N: Pokażę tobie jak układamy brązowe schody

Nauczyciel doświadcza każdego klocka, następnie ustawia schody. Wybiera najgrubszy schodek i kładzie go przed dzieckiem i dosuwa dłuższym bokiem kolejny schodek według grubości. Następnie dokłada kolejne schodki wg grubości. W ten sposób zostają ustawione wszystkie schody. Następnie sprawdza dotykiem poprawność ułożenia schodów, jako element samokontroli pośluży nam tu najcieńszy schodek.

Po zakończonej prezentacji należy zdemontować schody, położyć je w nieładzie i poprosić, aby dziecko samodzielnie wykonało to ćwiczenie.

V. Kontrola błędów:

wzrokowa, dotykowa, mechaniczna, najcieńszy element stanowi kontrolę błędów

VI. Inne warianty ćwiczenia podstawowego:

Układanie horyzontalne, układanie schodów na przemian w poziomie i pionie, budowanie schodów z zamkniętymi oczami, ćwiczenia z zestawem brązowych schodów i różowej wieży

VII. Słownictwo:

- gruby- cienki
- gruby-grubszy-najgrubszy
- cienki-cieńszy-najcieńszy

VIII. Transfer:

Przeniesienie pojęć gruby-cienki na inne przedmioty będące w otoczeniu dziecka, układanie drewnianych schodów na wzorach.

IX. Ćwiczenia następne:

Wprowadzenie pojęć gruby-cienki, przeniesienie pojęć gruby-cienki na inne przedmioty będące w otoczeniu dziecka.

Opracownie:

Rodzoch Izabela, Tyrła Danuta

IV. Podsumowanie

1. Efekty dla szkoły

W ramach projektu dwóch nauczycieli uczestniczyło w Kursie Pedagogiki Marii Montessorii. Kurs obejmował zagadnienia z zakresu metodyki ćwiczeń praktycznego dnia, metodyki kształcenia językowego, kształcenia matematycznego. Warsztatowa forma szkolenia oraz udział w zajęciach prowadzonych metodą M. Montessori przyczyniły się do pogłębienia wiedzy i zdobycia umiejętności praktycznych. Wprowadzenie nowej formy terapii wzbogaciło ofertę edukacyjną szkoły. W ramach projektu zostały zakupione ciekawe pomoce niezbędne do prowadzenia zajęć.

2. Efekty dla uczniów

Zajęcia przyniosły dzieciom wiele radości, rozbudziły ich zainteresowania, ciekawość, samodzielność i wiarę we własne siły, ukształtowały postawę wzajemnej pomocy bez rywalizacji oraz kształciły indywidualne uzdolnienia. Uczniowie wyzwolili u siebie motywacją do działań i chęć wypróbowania swoich możliwości, co jest szczególnie ważne dla dzieci upośledzonych umysłowo.

W zakresie ćwiczeń **praktycznego dnia** - rozwinęły samodzielność, koncentrację uwagi i wytrwałość. Uświadomiły sobie konieczność zachowania pewnego porządku i kolejności wykonywania czynności. Wykształciły odpowiednie postawy wobec ludzi i przedmiotów.

W zakresie **kształcenia zmysłów**- uczniowie rozwinęli wrażliwość i pamięć słuchową. Poznali barwy podstawowe, a niektórzy utrwaliли i poznali barwy pochodne. Ćwiczenia przyczyniły się do wydłużenia koncentracji uwagi, kontroli ruchów rąk. Uczniowie poznawali i utrwaliли pojęcia związane z określeniem wielkości np. duży-mały, długi-krótki, gruby-cienki.

W zakresie **kształcenia językowego** – uczniowie udoskonalili motorykę małą i dużą, usprawnili analizator wzrokowo-ruchowy oraz koordynację ruchów ręki i oka. Niektórzy uczniowie poznali litery duże i małe oraz opanowali umiejętność pisania i układania wyrazów z alfabetu ruchomego.

W zakresie **edukacji matematycznej** - uczniowie rozwinęli orientację przestrzenną, poznali figury geometryczne, cyfry i znaki matematyczne. Jeden uczeń dodawał i odejmował w zakresie dziesięciu na materiale montessoriańskim.

3. Wnioski

Realizacja innowacji przyniosła wiele korzyści zarówno dla uczniów jak i nauczycieli realizujących program. Uczniowie mieli możliwość uczestniczenia w różnych formach aktywności oddziaływującej na ich zmysły, przez co nabyli nowe umiejętności. Nauczyciele natomiast zdobyli doświadczenie w prowadzeniu nowej metody.

Uczniowie chętnie brali udział w zajęciach z wielkim zaangażowaniem uczestniczyli w poszczególnych ćwiczeniach. Zajęcia dostarczały uczniom wiele radości i wpłynęły na ich wszechstronny rozwój.

Kształcenie zmysłów - ćwic. sensoryczne - różowa wieża - wprowadzenie pojęcia duży, mały.

Kształcenie zmysłów - ćwic. sensoryczne - różowa wieża - wprowadzenie pojęcia duży, mały.

Kształcenie matematyczne z wykorzystaniem tabliczek na dodawanie i kolorowych koralików.

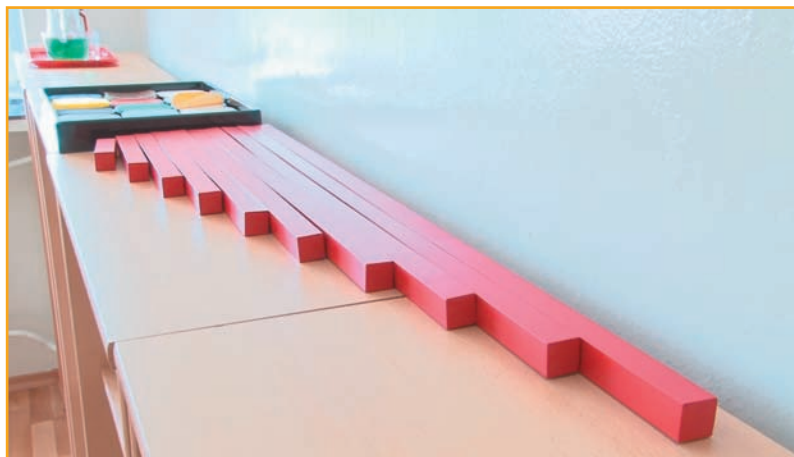
Ćw. praktycznego dnia – przesypywanie, przelewanie kształtowanie motoryki małej.

Kształcenie zmysłów - ćw. sensoryczne – brązowe schody.

Kształcenie zmysłów – cylindry do osadzania blok I i II.

Pomoce do kształcenia zmysłów – czerwone belki – wprowadzenie pojęć długi, krótki.

Pomoce do kształcenia matematycznego – numeryczne belki.

Pomoce do kształcenia matematycznego – numeryczne belki i cyfry.

Moje zmysły pomocą w poznawaniu świata i pokonywaniu barier

**Justyna Chodorowicz, Aneta Wiktorowicz,
Iwona Kowalczyk, Marzanna Szelest**

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

I. Wstęp

Jako doświadczeni nauczyciele pracując z uczniami niepełnosprawnymi intelektualnie poszukujemy różnorodnych metod oddziaływania, tak aby jak najpełniej przygotować ich do uczestnictwa w życiu. Zdobyte na różnych formach doskonalenia wiadomości zrodziły myśl stworzenia programu innowacyjnego zmierzającego do podniesienia jakości realizowanego w szkole procesu dydaktycznego. W tym celu znane nam metody pracy dostosowaliśmy do specyficznych potrzeb i możliwości naszych uczniów, a także do warunków szkoły.

U osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym niepełnosprawność intelektualna wiąże się z występowaniem zaburzeń w sferze zmysłowo-ruchowej, emocjonalnej i werbalnej. Dlatego też opracowany przez nas innowacyjny program jest płaszczyzną, która pozwoli na niwelowanie tych barier a jednocześnie stwarza szansę szansę wszechstronnego rozwoju.

II. Opis innowacji

1. Cele innowacji

Jak wynika z Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach celem edukacji jest rozwijanie autonomii ucznia niepełnosprawnego, jego personalizacja oraz socjalizacja, a w szczególności wyposażenie go - w ramach posiadanych przez niego realnych możliwości - w takie umiejętności i wiadomości, aby:

- a) mógł porozumiewać się z otoczeniem w najpełniejszy sposób, werbalnie lub pozawerbalnie,
- b) zdobył maksymalną niezależność życiową w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych,
- c) był zaradny w życiu codziennym, adekwatnie do indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności, oraz miał poczucie sprawczości,
- d) mógł uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając ogólnie przyjęte normy współżycia, zachowując prawo do swojej inności.

Z powyższego wynikają następujące cele dotyczące programu.

Cele ogólne:

- wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym,
- kształtowanie umiejętności społecznych uczniów,
- kształtowanie wrażliwości uczniów na bodźce wzrokowe, słuchowe, dotykowe i zapachowe,
- rozwój małej i dużej motoryki,
- rozwijanie indywidualnych zdolności i zainteresowań. Rozwijanie twórczej aktywności,
- wdrażanie do kulturalnego, społecznie akceptowanego sposobu życia,
- rozwijanie poczucia własnej wartości poprzez osiągnięcie sukcesów.

Cele szczegółowe:

- poprawa samopoczucia uczniów (wyciszenie negatywnych emocji i dostarczenie radości, która będzie pozytywnym bodźcem w rozwoju),
- kształtowanie umiejętności muzyczno-ruchowych i motywowanie do aktywności ruchowej,

- rozwój mowy biernej i czynnej co przyczyni się do skutecznej komunikacji,
- wytworzenie i utrwalenie odpowiedniego wzorca reagowania na bodźce zewnętrzne,
- podniesienie poziomu samoświadomości i samodzielności uczniów,
- rozwijanie umiejętności współdziałania w grupie,
- redukcja napięć psychicznych i fizycznych organizmu,
- usprawnianie techniki oddychania,
- usprawnianie koordynacji wzrokowo – ruchowej,
- odbieranie informacji związanych z działaniem siły grawitacji,
- zabezpieczenie prawidłowej organizacji wokół linii środkowej ciała,
- rozpoznawanie poszczególnych przedmiotów bez kontroli wzroku,
- gromadzenie nowych doświadczeń i rozwijanie zdolności postrzegania,
- wydłużenia czasu koncentracji uwagi dziecka na działaniu celowym,
- pobudzenia motywacji do działania,
- korygowania oddechu i postawy ciała,
- pobudzenia zainteresowań muzycznych.

2. Opis metody

Innowacja składała się z czterech modułów. Każdy z modułów to odrębna metoda terapeutyczna dostosowana do potrzeb i możliwości uczniów z upośledzeniem umysłowym.

I moduł – integracja sensoryczna

II moduł – stymulacja polisensoryczna

III moduł – logorytmika

IV moduł – muzykoterapia

Integracja sensoryczna

Integracja sensoryczna to skomplikowany proces, podczas którego układ nerwowy człowieka odbiera informacje z receptorów wszystkich zmysłów, następnie organizuje je i interpretuje tak, aby mogły być wykorzystane w celowym i efektywnym działaniu. Trzy podstawowe zmysły leżą u podstaw rozwoju psychoruchowego dziecka.

Dotyk - Jest jednym z najwcześniej rozwijających się zmysłów. Dotyk pierwotny odpowiada za świadomość dotknięcia i chroni nas przed niebezpiecznym bodźcem dotykowym. Dominuje w okresie niemowlęcym. Dotyk różnicujący odbiera precyzyjne informacje dotykowe np. różnicę w fakturze, kształcie. Rozwija się stopniowo i w okresie kilku lat jego znaczenie znacznie wzrasta. Obydwa rodzaje doznań dotykowych muszą się znajdować w swoistej równowadze zależnej od wieku dziecka i poziomu jego funkcjonowania.

Układ przedsionkowy - Narząd przedsionkowy znajduje się w uchu wewnętrznym i dostarcza nam informacji na temat siły grawitacji oraz ruchu. Układ przedsionkowy jest dla naszego organizmu jak busola na statku. Pomaga nam w nawigacji naszego ciała w przestrzeni, informuje nas gdzie jest góra, a gdzie dół.

Propriocepcja - Dostarcza nam informacji z mięśni, stawów, więzadeł o pozycji części ciała oraz ich ruchach. To dzięki impulsom proprioceptywnym zdajemy sobie sprawę z pozycji naszego ciała bez konieczności patrzenia. Jest to niezbędne do płynnego i efektywnego wykonywania różnorodnych ruchów, z czego zdawać sobie możemy sprawę w ciemnościach. Zmysł propriocepcji jest ściśle związany ze zmysłem dotyku i układem przedsionkowym.

Efektem zaburzeń przetwarzania sensorycznego (zaburzeń SI) może być:

- podwyższony poziom pobudzenia i aktywności,
- obniżony poziom aktywności, ociężałość,
- trudności z koncentracją,

- opóźniony rozwój ruchowy,
- trudności z utrzymaniem równowagi,
- trudności z koordynacją wzrokowo-ruchową,
- trudności z percepcją słuchową,
- opóźniony rozwój mowy,
- trudności z nauką: czytaniem, pisaniem, matematyką,
- niskie poczucie wartości,
- zaburzone relacje społeczne,
- problemy emocjonalne.

Jak widzimy deficyty przetwarzania sensorycznego mogą być przyczyną wielu trudności opóźniających prawidłowy rozwój dziecka, zaburzających proces uczenia oraz powodujących problemy emocjonalne. Deficyty integracji sensorycznej często współwystępują z upośledzeniem umysłowym, zespołem nadpobudliwości psychoruchowej, zespołem Aspergera, autyzmem, mózgowym porażeniem dziecięcym, zespołem Downa, zespołem FAS, zespołem kruchego X, rozszczepem kręgosłupa oraz innymi.

Doświadczenia sensoryczne są niezwykle ważne i cenne zwłaszcza w przypadku dzieci z głębszą niepełnosprawnością, które z racji swoich ograniczeń ruchowych i poznawczych nie mogą swobodnie i wielozmysłowo samodzielnie poznawać otoczenia, zdobywać wiedzy o nim.

Stymulacja polisensoryczna

Stymulacja polisensoryczna u osób upośledzonych umysłowo ma na celu stworzenie jak najlepszych warunków rozwoju, związana jest ona z zachowaniem fizycznej i psychicznej równowagi organizmu. Stymulacja polega na dostarczaniu dziecku bodźców pozytywnie wpływających na jego rozwój.

Za pomocą narządów zmysłów, człowiek utrzymuje kontakt ze światem zewnętrznym, jest zorientowany w otaczającej rzeczywistości, buduje inteligencję i zainteresowania. Stymulacja, czyli pobudzanie zmysłów poprzez dostarczanie bodźców do odbioru, sprzyja coraz większej ich specjalizacji, rozwija układ nerwowy a ponadto usprawnia działanie kanałów sensorycznych.

Zmysły to podstawa rozwoju człowieka. Bez ich aktywizacji nie możliwy jest rozwój. Metoda ta oddziałuje na następujące zmysły:

- dotyk – wrażenia dotykowe pomagają w rozwoju świadomości własnego ciała oraz poznania jego możliwości
- słuch – rozwój percepcji słuchowej wpływa na świadomy odbiór informacji
- wzrok – wzbogaca on wiedzę dziecka o otaczającym świecie
- smak – wpływa na doświadczenia dziecka i rozwija jego wrażliwość zmysłową
- węch – odbiór wrażeń węchowych wywołuje najbardziej istotne reakcje emocjonalne dodatkowo wyodrębnia się zmysł równowagi związany z odbieraniem wrażeń grawitacyjnych – pomaga orientować się w przestrzeni, doświadczać siły ciężkości.

Logorytmika

Mowa i język mają istotne znaczenie dla umysłowego i uczuciowego rozwoju jednostki. Dlatego też wszelkie zaburzenia mowy, które przeszkadzają w porozumiewaniu się i zaspakajaniu potrzeb fizycznych i duchowych, będą powodować nieprzystosowanie się i odchylenie w normalnym zachowaniu.

Mowa ma duże znaczenie dla rozwoju dzieci upośledzonych umysłowo, bowiem wiadomości o życiu zdobywają nie tylko dzięki osobistym doświadczeniom, lecz także w wyniku porozumiewania się i informacji słownej. Wadliwa wymowa lub jej brak utrudnia poro-

zumiewanie się z otoczeniem, kontakt z rówieśnikami i środowiskiem dorosłych. Wywołuje często onieśmienie a nawet lęk i apatię. Bywa przyczyną rozdrażnienia, podniecenia i niecierpliwości.

Kształtowanie mowy u dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym jest procesem powolnym, w jego toku zachodzą przemiany, lecz na widoczne efekty trzeba długo czekać. Dziecko upośledzone umysłowo nie umie czekać, nie lubi i nie może. Ono chce widzieć natychmiastowy efekt swojej pracy. Ze względu na częsty brak współpracy ze strony ucznia, jego szybką męczliwość i niemożność skupienia uwagi, zajęcia logopedyczne powinny odbywać się w odpowiedniej formie, w połączeniu ze śpiewem, rytmiką i zabawą. Taką formą terapii jest logorytmika. Termin ten pojawił się w logopedii w latach 70-tych wzbudzając wiele kontrowersji. Wprawdzie na temat logorytmiki ukazało się wiele publikacji, żadna z nich jednak nie wyakcentowała jej, jako konkretnej metody oraz nie wykazała ani nie wyjaśniła szczegółowo celowości i sposobu prowadzenia ćwiczeń wchodzących w jej zakres. Czym wobec tego jest logorytmika w ścisłym tego słowa znaczeniu? J. Surowaniec podaje, iż „logorytmika to jedna z metod stosowana w postępowaniu logopedycznym, oparta na rytmie muzycznym i tekstach słownych zestrajanych przez muzykę i łączonych z ruchem całego ciała.” A zatem, jak wynika z przytoczonej tu definicji, w logorytmice istotną rolę odgrywają: rytm, muzyka i ruch, a celowym zamierzeniem w/w metody jest percepcja dźwięków nie jednym zmysłem, ale całym ciałem – przez wibrację, wzrok, dotyk oraz słuch. Polisensoryczna percepcja ułatwia różnicowanie bodźców akustycznych pod względem czasu trwania, głośności, wysokości barwy. Rozwój poczucia struktury metrycznej, wspólnej dla mowy, muzyki i ruchu, realizowany podczas ćwiczeń logorytmicznych wspierają gesty i elementy tańca, będących odpowiednikami akcentowania, fraz, zdań. Zgodnie z teorią Carla Orffa, naturalne ruchy rąk i nóg doskonałą oraz wspomagają koordynację ruchową oraz ruchowo – słuchową.

Muzykoterapia

Muzykoterapia najczęściej definiowana jest jako celowe użycie dźwięku i muzyki w celach terapeutycznych. Poprzez różne elementy i rodzaje, zróżnicowane formy odbierania i uprawiania, muzyka wpływa leczniczo i korygująco zarówno na dzieci, jak i osoby dorosłe. Dzięki temu muzykoterapia jako jedna z form rehabilitacji i edukacji dzieci niepełnosprawnych jest bardzo cenną metodą terapeutyczną.

Oto niektóre z korzyści jakie daje muzyka dla stymulacji rozwoju i usprawniania dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym.

- Wzruszenie muzyczne oddziałuje na zmysły, wprawia w wibrację cały organizm.
- Muzyka w sposób dynamiczny zmienia słuchacza, niweluje napięcia, pobudza do działania, do skupienia uwagi, skłania do wzruszeń.
- Daje możliwość opanowania trudności psychicznych, a to wyzwala radość, która jest nowym bodźcem do rozwoju.
- Wpływa na stymulowanie rozwoju motorycznego.
- Ma ogromny wpływ na rozwój mowy dziecka głębiej upośledzonego umysłowo.

Muzyka bardzo pomaga w uspołecznianiu dzieci głębiej upośledzonych umysłowo, ułatwiając kontakty z rówieśnikami. Narzucając w czasie ćwiczeń wszystkim dzieciom jednakowe tempo, rytm, a także nastrój, niweluje indywidualne, wypływające z upośledzenia i zaburzeń zachowania reakcje, i pomaga we współdziałaniu.

Muzyka - w odróżnieniu od innych rodzajów sztuki - trafia do ucznia bez konieczności przeprowadzania analizy intelektualnej jej treści. Potwierdza to obserwacja dzieci z głę-

bokim upośledzeniem, które w sposób wyraźny, często bardzo żywo reagują na muzykę, bardzo chętnie uczestniczą w zajęciach muzyczno-rytmicznych.

Zajęcia z wykorzystaniem muzyki i rytmu wpływają na nasze dzieci bardzo aktywizująco. Są one dostępne dla osób z ograniczeniami ruchowymi i umysłowymi, uniemożliwiającymi aktywne uczestnictwo w innego rodzaju zajęciach. Dzieje się tak dlatego, że nie wymagają one takich umiejętności, jak sprawne manipulowanie przedmiotami, zdolność przemieszczania się, spostrzegania złożonych wzorów itp. W czasie prowadzenia zajęć z wykorzystaniem piosenek, muzyki i ruchu możemy zaobserwować u dzieci duże zaangażowanie i radość. Dzieci, które zazwyczaj są bierne, na zajęciach rytmiczno-muzycznych w bardzo widoczny sposób uaktywniają się. Wyraża to ich mimika, pobudzenie ruchowe, wzmożone napięcie mięśniowe.

III. Przebieg innowacji

1. Zakres innowacji

Program przeznaczony był dla uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym klas IV-VI Szkoły Podstawowej Specjalnej. Uczniowie brali udział w zajęciach pozalekcyjnych z zakresu rewalidacji indywidualnej, w tym:

Integracji sensorycznej

Celem zajęć prowadzonych metodą SI z naszymi uczniami było kształtowanie wrażliwości i percepcji zmysłowej, które prowadzą do rozwoju procesów integracji sensorycznej.

Oddziaływania terapeutyczne wobec dzieci niepełnosprawnych intelektualnie oscylowały wokół czterech etapów:

- pobudzanie zmysłów,
- integracja zmysłowo-ruchowa,
- wypracowanie somatognozji,
- wypracowanie gotowości do nauki.

Stymulowanie zmysłów wpływało na minimalizowanie deficytów zmysłowych przejawiających się np. jako nadwrażliwość czy podwrażliwość. Równie ważne jest kształtowanie somatognozji (czucia i świadomości swojego ciała), która warunkuje powstanie własnej tożsamości i osiągnięcie kompetencji samoobsługowych.

Terapia SI odbywała się w specjalnie wyposażonej sali terapeutycznej. Podstawowym jej wyposażeniem jest sprzęt podwieszany, czyli: platforma wisząca, huśtawka terapeutyczna, huśtawka T, helikopter, hamak terapeutyczny, konik. Służy on do stymulowania układu przedsionkowego i proprioceptywnego, czyli podstawowych układów sensorycznych.

Na zajęciach wykorzystywane były również: beczka, kołyska, deska rotacyjna, deskorolka, gruszka rehabilitacyjna, trampolina, piłki do ćwiczeń oraz piłki rehabilitacyjne, sensorynki, materace i kliny.

Poza sprzętem podstawowym wykorzystywane były zakupione w ramach projektu: woreczki gimnastyczne, gąbki, szczoteczki, ręczniki, koc, plastikowe butelki, latarka, olejki zapachowe, wałki, zakręcane pudełka, koraliki do nawlekania, spinacze, układanki, puzzle, klocki, materiały niestrukturalizowane (ryż, kasza, groch itp.), drobne przedmioty (guziki, kamyki itp.), plastelina, przybory szkolne itd.

W czasie terapii SI starano się o dobry kontakt terapeuty z dzieckiem, dostosowanie trudności zadań do indywidualnych możliwości dziecka i zabawową formę zajęć. Dlatego osiągnęliśmy zamierzone efekty.

Stymulacji polisensorycznej

Stymulacja polisensoryczna odbywała się w Sali Doświadczania Świata. Jest to specjalnie wyodrębnione i wyposażone pomieszczenie, gdzie za pomocą różnorodnych urządzeń stymuluje się rozwój zmysłów. Pomieszczenie to nawiązuje do środowiska życia prenatalnego. Głównym celem organizowania zajęć w Sali stymulacji polisensorycznej było wzbogacanie doświadczeń, dostarczanie możliwości odbioru nowych bodźców oraz spędzenie czasu w pełnej relaksu atmosferze przez osoby z wieloraką niepełnosprawnością.

Sala nasza wyposażona jest w następujące elementy:

- przytłumione światła,
- kolumna bulgocząca,
- światłowody,
- miękkie podłóżo,
- różnorodność zapachów,
- obiekty do dotykania o różnej fakturze
- muzyka relaksacyjna.

Dodatkowo w ramach projektu zakupiono:

- nawilżacz powietrza wraz z zestawem zapachów
- wieżę LED
- magiczną kulę
- wodną piramidę
- buble (światło LED niebieskie)

Całość daje wrażenie „innego fascynującego, zaskakującego świata”.

Zajęcia prowadzone w Sali Doświadczania Świata były podzielone na kilka grup, zależnie od rodzaju zmysłu na który chcieliśmy oddziaływać. Wykorzystane zostały urządzenia do stymulacji: równowagi, dotyku, wzroku, słuchu i węchu.

Prowadząc zajęcia w Sali Doświadczania Świata pamiętaliśmy o następujących założeniach:

- wytworzenie właściwej atmosfery,
- własna decyzja,
- własne tempo,
- odpowiedni czas trwania,
- powtarzalność,
- wybrane propozycje bodźców,
- właściwe nastawienie,
- odpowiednia opieka,
- różnorodność bodźców,
- przestrzeganie zasady stopniowania trudności

Uczniowie bardzo chętnie uczestniczyli w zajęciach a zajęcia oprócz stymulacji potrzebnej do prawidłowego rozwoju dostarczały im wiele radości.

Logorytmiki

Ćwiczenia logorytmiczne przeprowadzone były w trzech grupach:

Ćwiczenia z zakresu techniki ruchu:

W zajęciach tych uczestniczyli uczniowie z nieharmonijnym rozwojem psychomotorycznym charakteryzującym się:

- - zaburzeniami koordynacji ruchowej, słuchowo - ruchowej, wzrokowo-ruchowej,
- - zaburzeniami orientacji przestrzennej, kierunkowej, czasowej.
- - zaburzeniami napięcia mięśniowego,
- - obniżoną sprawnością ruchową.

Ćwiczenia percepcyjno- ruchowe

W zajęciach udział brali uczniowie Zalecane u których nie wykształciła się w sposób naturalny koordynacja słuchowo- ruchowa. Ćwiczenia te będą miały na celu wykształcenie wrażliwości i samokontroli słuchowej.

Muzykowanie

Podstawowym zadaniem muzyki jest rozbudzenie i wzbogacenie doświadczeń akustycznych, a muzykowanie jako niewerbalny środek komunikacji w kontaktach interpersonalnych jest formą wyrażania emocji i uczuć. Muzyczne formy komunikacji kształtują u dziecka następujące formy zachowania : słuchanie, czekanie, włączenie się – wyłączenie, podporządkowanie się sytuacji. Z kolei gra na dziecięcym instrumentarium perkusyjnym nie tylko wprowadza dziecko w środowisko akustyczne, ale również kształci pamięć i wyobraźnię słuchową oraz autokontrolę w tym zakresie.

Do przeprowadzenia zajęć wykorzystano:

- przestronne i bezpieczne pomieszczenie dające możliwość swobody ruchów,
- instrumenty perkusyjne,
- sprzęt CD potrzebny do odtwarzania płyt,
- instrument muzyczny, na którym gra nauczyciel,(jeśli posiada taką umiejętność), np. pianino, keyboard, gitara, cymbałki,
- płyty z muzyką do zabaw, a także z akompaniamentem do piosenek,
- program komputerowy *Logorytmika*.

Na zajęciach wykorzystywane były różne formy pracy dostosowane do możliwości i potrzeb uczniów, przeplatane i zmieniane tak, aby zajęcia były ciekawe, inspirujące i nie powodowały znużenia.

Muzykoterapii

Każde zajęcia przebiegały w pięciu wiążących się ze sobą etapach: odreagowanie, rytmizowanie, uwrażliwienie, relaks, aktywizacja .

Jest to układ zróżnicowanych pod względem formy ćwiczeń ruchowych, oddechowych i wyobraźniowych przy muzyce. Każde z nich stymuluje do innego typu aktywności. Mobilność modelu polega na możliwości intensyfikowania ćwiczeń w zależności od stanu dzieci. Każda faza spełnia odrębną rolę terapeutyczną. Ćwiczenia te były dowolnie modyfikowane w zależności od zachowania się grupy i stopnia jej rytmizowania. Pod koniec ćwiczeń stopniowo zwalniano tempo, aby przygotować grupę do przejścia z pozycji stojącej do siedzącej. Etap kończył się kilkoma głębokimi oddechami z unoszeniem ramion lub ćwiczeniem emisyjnym.

Zajęcia z muzykoterapii prowadzone były w przestronnym i bezpiecznym pomieszczeniu dającym możliwość swobody ruchów z wykorzystaniem następujących pomocy:

- instrumenty perkusyjne w ilości wystarczającej dla wszystkich dzieci w grupie w tym zakupione w ramach projektu: bębenki, talerze, muzyczne jajka, dzwonki rurkowe,
- sprzęt do odtwarzania kaset i płyt, instrument muzyczny, na którym grał nauczyciel, (pianino, keyboard, gitara),
- kasety i płyty z muzyką do zabaw, tańców i słuchania, a także kasety z akompaniamentem do piosenek, dobór materiału pracy był związany z aktualnym nastrojem, emocjami i potrzebami dzieci.
- rekwizyty do zabaw muzycznych i tańców chusty neonowe i wstążki gimnastyczne także zakupione w ramach projektu.

W innowacji wzięło udział 25 uczniów. Zostali oni podzieleni na 5 grup pięcioosobowych. Dwóch uczniów z każdej grupy uczęszczało na logorytmikę, dwóch na stymulację polisenso-

ryczną, jeden na integrację sensoryczną, a cała grupa - pięciu uczniów na muzykoterapię. Każde dziecko brało udział w zajęciach dwa razy w tygodniu przez cały rok szkolny. Dzieci te nabyły już podstawowe umiejętności potrzebne do sprawnego i samodzielnego funkcjonowania w najbliższym otoczeniu, co pozwoliło im w pełni efektywnie korzystać z programu.

Do programu uczniowie zostali zakwalifikowani na podstawie wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania, której dokonał zespół w składzie: terapeuta integracji sensorycznej, stymulacji polisensorycznej, logopeda, specjalista kształcenia muzyczno-ruchowego, wychowawca, psycholog szkolny. Ocena ta została dokonana z wykorzystaniem diagnozy komputerowej, w zakresie której nauczyciele zostali wcześniej przeszkoleni.

Program umożliwił dzieciom uczestniczenie w różnych formach aktywności oddziałującej na ich zmysły. Angażując słuch, wzrok, dotyk i ruch, stworzył warunki do polisensorycznego pobudzenia dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym, dostarczył kompensującej satysfakcji i wpłynął na nie korygująco.

2. Zasady i sposoby ewaluacji

Ewaluacja – doskonalenie programu – realizowane była poprzez ocenę skutków prowadzonych działań, zmierzających do osiągnięcia celów szczegółowych. Posłużyła ona do zbadania stopnia przydatności stosowanej innowacji, jak również do refleksji nad własną pracą i potrzebą doskonalenia innowacji.

W celu sprawdzenia efektów wprowadzonej innowacji na bieżąco monitorowaliśmy zaplanowane działania. Źródłem informacji o programie byli jego odbiorcy i realizatorzy, czyli uczniowie, rodzice i nauczyciele. Ważne okazały się zarówno ich opinie o programie, jego skuteczności, użyteczności, jak i o osiągnięciach uczniów i czynionych przez nich postępach. Ze względu na organizację pracy szkoły, cele i czas oceniania ewaluację podzieliiliśmy na:

1. Ewaluację etapową, w toku której dokonywana była systematyczna weryfikacja jakości programu. Polegała ona na:
 - Obserwacji uczniów – podstawą do dokonania oceny efektów pracy było obserwowanie zachowań uczniów, ze szczególnym zwróceniem uwagi na uczniów nadpobudliwych, wycofanych i lękliwych.
 - Prowadzeniu dzienników zajęć poszczególnych modułów – w dziennikach zapisywaliśmy temat zajęć, uwagi na temat pracy dziecka.
 - Rozmowach z rodzicami – na bieżąco przekazywaliśmy rodzicom informację na temat postępów i zachowania dzieci na zajęciach.
 - Rozmowach z wychowawcami klas – pozyskaliśmy informacje dotyczące aktualnego stanu ucznia oraz wpływu prowadzonej innowacji na postępy uczniów, poprawę ich funkcjonowania podczas zajęć lekcyjnych.
 - Ankiecie obrazkowej dla uczniów – posłużyła do uzyskania od uczestników informacji zwrotnej o ich odczuciach, nastroju po skończonych zajęciach.
2. Ewaluację końcową, która posłużyła do analizy danych zebranych podczas ewaluacji etapowej. Wyniki ewaluacji opracowaliśmy w formie sprawozdania, z którym została zapoznana Rada Pedagogiczna oraz rodzice. Ewaluacja ta polegała na:
 - Ankiecie dla wychowawców klas – posłużyła do uzyskania informacji zwrotnej na temat przydatności i efektywności wprowadzonej innowacji,
 - Podsumowaniu ankiet obrazkowych – pokazała nam, w jaki sposób uczniowie odebrali wprowadzenie innowacji, jakie emocje towarzyszyły im podczas zajęć

IV. Podsumowanie

1. Efekty dla szkoły:

- wzbogacenie oferty edukacyjnej o atrakcyjne zajęcia
- doposażenie sal i pracowni w specjalistyczne pomoce dydaktyczne
- przeszkolenie nauczycieli w zakresie diagnozy komputerowej

2. Efekty dla uczniów:

- zdobycie nowych doświadczeń, które będą pozytywnym bodźcem w rozwoju,
- rozwój umiejętności muzyczno-ruchowych,
- rozwój mowy biernej i czynnej,
- podniesienie poziomu samoświadomości i samodzielności uczniów,
- poprawa umiejętności współdziałania w grupie,
- redukcja napięć psychicznych i fizycznych organizmu,
- usprawnienie techniki oddychania,
- usprawnienie koordynacji wzrokowo – ruchowej i wydłużenie czasu koncentracji uwagi dziecka na działaniu celowym,
- pobudzenie motywacji do działania.

3. Wnioski

Realizacja innowacji przyniosła wiele korzyści zarówno dla uczniów jak i nauczycieli realizujących program. Uczniowie mieli możliwość uczestniczenia w różnych formach aktywności oddziałującej na ich zmysły, przez co nabyli nowe umiejętności. Nauczyciele natomiast zdobyli doświadczenie w prowadzeniu nowych metod.

Integrowanie wrażeń zmysłowych – ćwiczenia na dużej platformie.

Stymulowanie układu przedsionkowego i proprioreceptywno-dotykowego – ćw. na deskorolce.

Wspomaganie budowy schematu ciała – ćwiczenia w beczce.

Wspomaganie procesu somatognozji – ćw. na gruszce rehabilitacyjnej.

Kształcenie reakcji równoważnych – ćw. na trampolinie.

Duża platforma.

Stymulacja dotykowa - suchy basen z piłkami.

Stymulacja przedsionkowa – łóżko wodne, światłowody.

Stymulacja percepcji wzrokowej.

Doskonalenie koordynacji wzrokowo – ruchowej.

Stymulacja percepcji wzrokowej.

Stymulacja percepcji wzrokowej i słuchowej.

Ćwiczenia koordynacji statycznej i dynamicznej.

Ćwiczenia kształtujące poczucie rytmu.

Muzykowanie na instrumentach perkusyjnych.

Gra na instrumentach perkusyjnych.

Tworzenie akompaniamentu perkusyjnego.

Zabawy ruchowe z przyborami.

Zabawy taneczne w parach.

Ja też mogę rozmawiać – Piktogramy, metoda alternatywnej komunikacji wspierana terapią EEG Biofeedback

Magdalena Ciszowska, Elżbieta Sobol

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

I. Wstęp

Terapia logopedyczna jest nieodzownym elementem kompleksowej rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Dzieci upośledzone umysłowo mają często kłopoty z komunikacją – porozumiewaniem się. Wśród nich jest wiele dzieci niemówiących lub słabo mówiących. Dlatego terapia logopedyczna w początkowych latach życia ma istotny wpływ na ich rozwój. Odpowiednio dobrany sposób terapii wspomaga rozwój poznawczy dziecka, umożliwia sygnalizowanie potrzeb oraz coraz lepszą komunikację z otoczeniem. Wyzwała to pozytywne emocje u dzieci, wprowadza w życie pewien ład i harmonię.

U dzieci upośledzonych umysłowo występują zaburzenia mowy o zróżnicowanych patomechanizmach, etiologii i symptomologii.

Niektóre zaburzenia mogą być pochodzenia centralnego, inne to uszkodzenia tylko niektórych struktur układu nerwowego, uszkodzenia słuchu fonetyczno-fonemowego (mownego), oddzielną grupę stanowią zaburzenia funkcjonalne.

W przypadku dzieci upośledzonych umysłowo mogą więc występować zaburzenia o zróżnicowanej etiologii. Np.: oligofazja (bełkot), dysartria (zakłócenia w napięciu mięśni), anartia (brak rozwoju mowy), alalia (brak mowy), dysglosja (wady zgryzu, rozszczepy), afazja (częściowa lub całkowita utrata umiejętności posługiwania się językiem – czyli systemem znaków i reguł gramatycznych), ale często występują u nich także zaburzenia takie same jak u wielu dzieci o prawidłowym przebiegu rozwoju umysłowego - jak: dyslalia (różne rodzaje seplnienia, kapacyzm, lambdacyzm, rotacyzm, rynolalia (mowa bezdźwięczna).

Wszystkie zaburzenia mowy mogą być spowodowane: uszkodzeniami centralnymi lub struktur mózgowych, niedosłuchem, autyzmem, mózgowym porażeniem dziecięcym, małą sprawnością narządów artykulacyjnych oraz skrajnymi zaniedbaniami środowiskowymi.

To ogromne zróżnicowanie wad wymowy u dzieci upośledzonych umysłowo, wymaga więc stosowania wielu różnorodnych metod pracy podczas prowadzenia terapii logopedycznej.

Wśród dzieci niepełnosprawnych intelektualnie, autystycznych oraz z porażeniami dużą grupę stanowią dzieci niemówiące lub bardzo słabo mówiące. Najczęściej komunikują się z otoczeniem w sposób uproszczony za pomocą gestów, mimiki i ruchów. Dzieci te także prowadzą życie społeczne. Mają potrzebę działania oraz komunikowania się z innymi. Zarówno nauczyciel, rodzic, kolega musi zrozumieć potrzeby takiego dziecka, a dzieci te muszą zrozumieć, czego od nich oczekują inni.

Istnieje wiele form alternatywnej komunikacji, które ułatwiają i umożliwiają dzieciom niemówiącym lub słabo mówiącym porozumiewanie się z otoczeniem – wśród nich są PIKTOGRAMY które zaczęłam stosować w naszej szkole i przynoszą efekty.

Stosując terapię EEG Biofeedback możemy polepszyć czynność bioelektryczną mózgu. Stwarza to duże możliwości w leczeniu zaburzeń neurologicznych, psychosomatycznych, psychiatrycznych. Zaburzenia takie występują wśród uczniów naszej szkoły.

Spektrum wskazań do treningu EEG Biofeedback jest bardzo szerokie. Mogą z niego korzystać zarówno ludzie zdrowi, którzy chcą poprawić efektywność pracy mózgu, zmniejszyć poziom stresu, jak również osoby z różnymi schorzeniami OUN, chorobami narządowymi lub zaburzeniami psychosomatycznymi. Metoda ta jest szczególnie przydatna w terapii dzieci - (wybrane jednostki chorobowe):

- syndrom ADD, ADHD
- agresja
- jąkanie
- problemy szkolne
- zaburzenia pamięci
- zaburzenia snu
- autyzm
- ból przewlekły
- nerwice
- uszkodzenia pourazowe mózgu
- zaburzenia mowy
- niepokój psychoruchowy

II. Opis innowacji

1. Cele innowacji

Program „Ja też mogę rozmawiać – Piktogramy, metoda alternatywnej komunikacji wspierana terapią EEG Biofeedback” miał na celu pomoc uczniowi, aby:

- mógł porozumiewać się z otoczeniem w najpełniejszy sposób, werbalnie lub pozawerbalnie
- zdobył maksymalną niezależność życiową w zakresie zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych
- był zaradny w życiu codziennym adekwatnie do własnego, indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności oraz miał poczucie sprawczości
- mógł uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając (w ramach swoich możliwości) ogólnie przyjętych norm współżycia społecznego, zachowując przy tym prawo do swojej inności
- wytworzyć utrwalony odpowiedni wzorzec reagowania – tak zoptymalizować pracę mózgu, by przy jednoczesnej relaksacji posiadać umiejętność pełnej koncentracji
- mógł poprawić koncentrację uwagi
- wydłużyć umiejętność skupienia uwagi na pracy
- usprawnić motorykę poprzez pobudzenie poszczególnych okolic mózgu
- poprawić mowę

2. Opis metod

Wśród wielu metod **alternatywnej komunikacji jest metoda – PIKTOGRAMY.**

Piktogramy są systemem znaków obrazkowych służących do rozwijania komunikacji dla osób upośledzonych umysłowo i fizycznie oraz dla osób z poważnymi problemami w zakresie rozumienia języka i posługiwania się mową dźwiękową np. autystyków.

Oryginalnie, zostały one zaprojektowane przez SIH w Umea w Szwecji. Teraz są one dostępne w Polsce dzięki Centrum Metod Alternatywnych jednemu i oficjalnemu dystrybutorowi systemu Piktogramów w Polsce. Spolszczony zestaw został sporządzony w oparciu o oryginał szwedzki, jednak udostępniony jest w bardziej praktycznej i trwałej formie.

PIKTOGRAMY - to system znaków przedstawiony na czarno – białych obrazkach. Obrazek taki to - czarne tło z białą figurą (znakiem) oraz podpisem informującym o znaczeniu danego znaku. Obrazki posortowane są w 24 grupy tematyczne. Np.: postacie, części ciała, ubranie, meble-otoczenie, kuchnia-naczynia, łazienka, jedzenie, warzywa-owoce, zabawki, zawody, czynności, uczucia, pogoda, uroczystości, liczby, formy kontaktu, pytania...

Poszczególne piktogramy mimo że należą do określonej grupy tematycznej, pośrednio związanej z systemem języka – nie odzwierciedlają jednak kategorii gramatycznej. Mogą więc być używane dowolnie – według klucza dopasowanego do możliwości użytkownika.

System piktogramów pomaga w porozumiewaniu się z otoczeniem, sygnalizowaniu swoich potrzeb, wzbogaca słownik tzw. „bierny”.

Przez wskazywanie na pojedyncze piktogramy dziecko może przekazać swoją potrzebę fizjologiczną, np. że chce iść do ubikacji, że jest głodne, że go coś boli. W dużym stopniu ułatwia to szybsze zaspokojenie jego potrzeby, ponieważ bardzo często zdarza się tak, że dziecko płacze, piszczy, denerwuje się i właściwie nie wiemy o co mu chodzi. Często musimy się domyślać czego potrzebuje, a nie zawsze poprawnie odczytujemy tą potrzebę – co nasila jeszcze płacz i zdenerwowanie dziecka. Gdy uczeń nauczy się wskazywania odpowiednich znaków piktogramowych, bardzo ułatwi mu to kontakt z otoczeniem.

Stopniowo z czasem, z wiekiem i w zależności od możliwości intelektualnych dziecka piktogramy mogą służyć do tworzenia wypowiedzi (2 – 3 wyrazowych) oraz mogą wzbogacać słownik bierny. Dzięki nim dziecko może poszerzać swoją wiedzę o świecie w sposób poza językowy.

Jednak aby doszło do takiego samodzielnego zrozumiałego posługiwania się piktogramami potrzeba dużo czasu i umiejętności dziecka. Przede wszystkim, aby dziecko potrafiło używać tego alternatywnego sposobu komunikacji jakim są piktogramy musi rozumieć i poznać znaczenie treści znaków, różnicowania ich. To wymaga długiego czasu pracy i nie zawsze osiąga się duże efekty.

Niektóre dzieci pozostaną na etapie posługiwania się kilkoma podstawowymi piktogramami – służącymi sygnalizowaniu podstawowych potrzeb. Inne doskonale poradzą sobie z ich używaniem i ciągle będą wzbogacać ich zasób. Są też dzieci, które nie będą w stanie zrozumieć znaczenia znaków i posługiwać się nimi. Warto jednak podejmować próby.

Im głębszy stopień upośledzenia umysłowego tym mniejsza jest zdolność rozumienia mowy, różnicowania i zapamiętywania dźwięków mowy. Dzieci te nastawione są bardziej na odbiór informacji przekazywanych kanałem niewerbalnym (gest, pokaz konkretny, dotyk, węch, słuch). Należy więc zbadać rozumienie podstawowych poleceń słownych dziecka oraz pojedynczych słów (nazwy przedmiotów, sprzętów, naczyń, ubiorów, czynności, zwierząt). Należy także zbadać rozumienie i zapamiętywanie prostych poleceń słownych, stopień koncentracji uwagi na wypowiedziach ustnych, poleceniach.

Zaobserwować można, że dzieci upośledzone umysłowo oraz dzieci z autyzmem lepiej rozumieją co będzie się działo, jeśli otrzymają informację wizualną. Przyjęcie informacji tylko werbalnej, audytywnej, usłyszanej sprawia im ogromne trudności. Osoby te często potrzebują informacji wzrokowej np.: piktogramu, obrazka, rysunku, podpisu, by móc daną wiadomość lepiej przyswoić. Należy więc dzieciom autystycznym tak organizować zajęcia, informacje, sytuacje uczenia, aby dziecko rozumiało, co ma robić i czego od niego oczekujemy.

Aby dzieciom tym wyraźnie pokazać plan dnia i plan pracy, trzeba koniecznie dać im odpowiedź na poniższe pięć pytań:

1. Co ma teraz robić?
2. Gdzie ma być?
3. Jak dużo mam zrobić?
4. Jak długo mam to robić?
5. Co będę robić później?

Odpowiedzi na te pytania udziela się różnymi drogami wizualnymi: przedmiotami, obrazkami, piktogramami, napisami.

Jeśli dziecko nie rozumie znaczenia obrazków, by pokazać mu - co powinno zrobić używa się przedmiotów i odpowiednio dopasowanych do nich piktogramów.

U dzieci z autyzmem percepcja wzrokowa funkcjonuje lepiej niż percepcja audytywna (słuchowa). Dlatego powinniśmy unaoczniać dziecku, co ma robić. Nie pokazujemy tylko znaku, ale zawsze mówimy do ucznia pokazując mu dany znak piktogramowy.

3. Terapia EEG BIOFEEDBACK

EEG Digi Track Biofeedback to nowoczesna aparatura medyczna umożliwiająca trening mózgu w celu poprawienia jego efektywności i uzyskania kontroli nad procesami fizjologicznymi zachodzącymi w naszym organizmie, zwykle niedostępnymi dla naszej świadomości.

Stosując EEG Biofeedback możemy polepszyć czynność bioelektryczną mózgu. Stwarza to duże możliwości w leczeniu zaburzeń neurologicznych, psychosomatycznych, psychiatrycznych. Biofeedback, czyli biologiczne sprzężenie zwrotne, oznacza możliwość modyfikowania procesu fizjologicznego i nadawania mu pożądanego kierunku, poprzez podawanie bezpośrednich informacji zwrotnych dotyczących parametrów tego procesu.

Elementy graficzne zapisu EEG są przedstawione za pomocą częstotliwości (Alfa, Beta 1, Beta 2 Theta, Delta), amplitudy, kształtu, kierunku.

Zastosowanie kliniczne systemu EEG Biofeedback polega na regularnym pomiarze funkcji fizjologicznych połączonych z treningiem samokontroli, co w efekcie wprowadza w obszar świadomej kontroli poszczególne reakcje fizjologiczne, takie jak: praca serca, ciśnienie krwi, rytm oddychania itp.

Dzięki treningowi może się nauczyć panowania nad poszczególnymi funkcjami organizmu, kierowanymi przez autonomiczny układ nerwowy.

Celem treningów EEG Biofeedback jest osiągnięcie takiego stanu mózgu, aby wytworzyć utrwalony odpowiedni wzorzec reagowania – tak zoptymalizować pracę mózgu, by przy jednoczesnej relaksacji posiadać umiejętność pełnej koncentracji.

Zasada działania EEG Biofeedback polega na komputerowej analizie zapisu EEG pacjenta, podłączonego poprzez elektrody do systemu. Pacjent kontroluje przebieg wideogry wyłącznie poprzez swoje myśli.

Podczas treningu terapeuta dostraja pożądane parametry fal mózgowych pacjenta tak, by zasymulować powstawanie nowych korzystnych wzorców lub hamować te niewłaściwe.

Spektrum wskazań do treningu EEG Biofeedback jest bardzo szerokie. Mogą z niego korzystać zarówno ludzie zdrowi, którzy chcą poprawić efektywność pracy mózgu, zmniejszyć poziom stresu, jak również osoby z różnymi schorzeniami OUN, chorobami narządowymi lub zaburzeniami psychosomatycznymi. Metoda ta jest szczególnie przydatna w terapii dzieci.

III. Przebieg innowacji

1. Miejsce wdrażania, czas trwania

Miejscem wdrażania programu był Zespół Szkół Specjalnych im. Janiny Porazińskiej w Igna-cowie. Prezentowany program miał charakter metodyczno-organizacyjny.

Metodyczny – zajęcia były prowadzone nowoczesnymi metodami oddziaływania z wykorzystaniem programu komputerowego i alternatywnych metod komunikacji.

Organizacyjny – zajęcia były prowadzone w ramach zajęć pozalekcyjnych.

Czas trwania programu to okres 10 miesięcy -rok szkolny 2010/2011.

2. Zakres innowacji

Programem objętych było 20 uczniów z Gimnazjum Specjalnego. Były to zajęcia pozalekcyjne logopedyczne trwające przez okres 10 miesięcy.

Czterech uczniów miało prowadzone treningi terapią EEG Biofeedback oraz zajęcia alternatywnego sposobu komunikacji indywidualnie 2 x w tygodniu. Czas jednego treningu wynosił 15-20 minut, pozostały czas poświęcony był na pracę z piktogramami.

Pozostałych 15 uczniów uczestniczyło w zajęciach alternatywnego sposobu komunikacji raz w tygodniu po jednej godzinie w grupach 4 osobowych.

Przed przystąpieniem do realizacji programu dokładnie przeanalizowano i dobrano na podstawie diagnozy logopedycznej oraz konsultacji neurologicznej uczniów mogących uczestniczyć w treningach EEG Biofeedback, jednocześnie słabo mówiących lub wcale niemówiących.

Podczas treningów dziecko musi siedzieć wygodnie i nieruchomo na fotelu. Nie powinno się poruszać, nawet mrugać powiekami. Powinno koncentrować się na grze patrząc na ekran i relaksować się. Ważny był więc dokładny dobór uczniów oraz brak przeciwwskazań neurologicznych.

Alternatywna komunikacja pomaga rozwiązywaniu konkretnych problemów związanych z komunikowaniem się z otoczeniem uczniów niemówiących, którym towarzyszą emocje, w trudach ich realizacji uczeń uświadamia sobie swoje możliwości, wzbogaca własną osobowość, umacnia wewnętrzną niezależność, nawiązuje kontakty, porozumiewa się z innymi. Nauczycielom natomiast ułatwia poznanie psychiki ucznia, jego myśli i marzeń.

Na swoich zajęciach stwarzałam takie warunki i stosowałam takie aktywizujące metody, które pozwalały na odkrywcze, indywidualne myślenie i działanie.

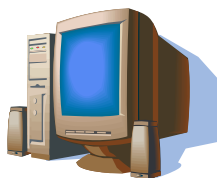
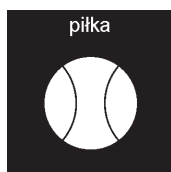
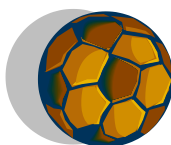
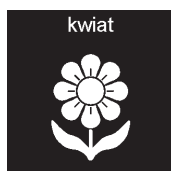
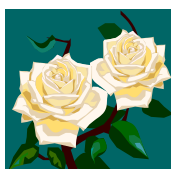
Przede wszystkim dbałam o atmosferę, w której uczniowie byli rozluźnieni, zaintrygowani, mieli zapewnione poczucie bezpieczeństwa i chęci samodzielnego wypowiedzenia się, okazywania emocji. Wykorzystując ich zainteresowania urozmaicałam zajęcia, ich tematykę, rozszerzałam teren i sposób obserwacji o bliższe i dalsze środowisko, ukazując różnorodność przedmiotów, zdarzeń, planów dnia, miejsc. Pobudzałam uczniów do myślenia i nowego spojrzenia na możliwość komunikacji poza werbalnej. W zależności od indywidualnych możliwości postrzegania i przeżywania, myślenia i koncentracji uwagi uczniów zadbałam o różnorodność bodźców. Najważniejsza była chęć i radość samodzielnego tworzenia, odkrywania.

Bogaty warsztat obrazków, piktogramów, albumów, płyt CD, gier komputerowych, zabawek, pacynek pozwolił uczniom wybrać środki, za pomocą których uczyli się przekazywania swoich przeżyć, emocji, potrzeb, myśli. Różne techniki pracy pozwalały uczniom na większą swobodę, wzmacniały radość przyswajania, poznawania, tworzenia, dały zadowolenie i wiarę we własne możliwości.

PROPONOWANE ZADANIA DO REALIZACJI TERAPII LOGOPEDYCZNEJ METODĄ ALTERNATYWNEJ KOMUNIKACJI Z UŻYCIEM PIKTOGRAMÓW

I zadanie

Nauka znaczenia poszczególnych piktogramów. Robimy to przypasowując do odpowiednich przedmiotów, ilustracji odpowiadające im piktogramy wieszając je obok siebie, na wieszakach, w przegródkach, układając na stoliku.

Piktogramy mogą symbolizować daną czynność np.: BUT może symbolizować spacer, RĘCZNIK może symbolizować mycie, PIŻAMA może symbolizować spanie.

II zadanie

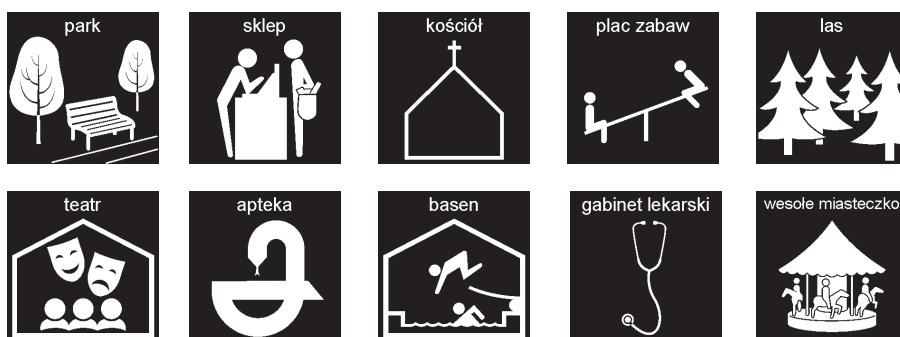
Wieszanie piktogramów na drzwiach poszczególnych pomieszczeń : mieszkania (łazienka, kuchnia, pokój, sypialnia), szkoły (łazienka, szatnia, sala gimnastyczna, pracownia komputerowa, biblioteka, itp.). Dzięki temu unaoczniamy dziecku funkcję poszczególnych pomieszczeń. Np.: na drzwiach do łazienki, toalety umieszczamy piktogram ŁAZIENKA, na drzwiach do

pracowni komputerowej – piktogram KOMPUTER, na drzwiach do sali gimnastycznej piktogram ĆWICZYĆ, na drzwiach do szatni piktogramy SZATNIA, itp.

III zadanie

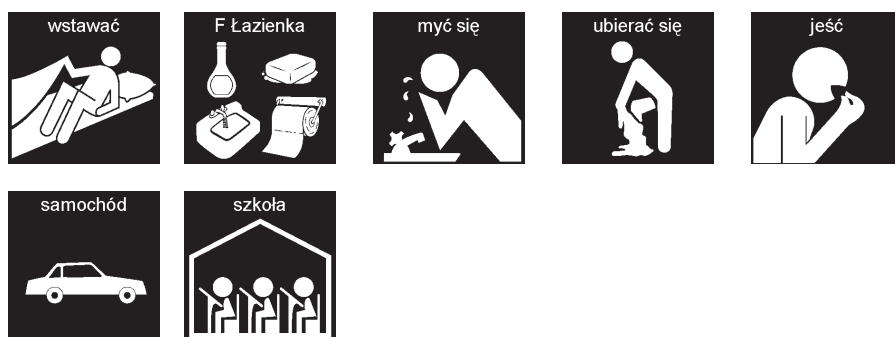
Dobrze jest jeśli mamy możliwość podania do ręki lub pokazania odpowiedniego piktogramu, zanim wyjdziemy z domu i wybieramy się w konkretne miejsce jak: sklep, kościół, park, kino, itp. – aby dziecko wiedziało czego ma się spodziewać. W drodze do tego miejsca może trzymać piktogram w ręku.

IV zadanie

Tworzenie planu dnia, które wieszka się w klasie, na tablicy, na drzwiach, na szafkach, tablicach ściennych, drewnianych stojakach z przegródkami na piktogramy, w kuchni, w pokoju dziecka. Wszystkie plany oraz ich ilość dostosowana do indywidualnych potrzeb danego ucznia.

1. RANO – przykładowy plan działania

2. SZKOŁA – plan lekcji na jeden dzień.

3. POPOŁUDNIU

4. PLAN PORANNEGO UBIERANIA SIĘ – przygotowanie ubrań i piktogramów w takiej kolejności w jakiej ma dziecko na siebie je zakładać.

5. PLAN ROZBIERANIA SIĘ RANO W SZKOLNEJ SZATNI.

6. PLAN W TOALECIE – załatwienie potrzeby fizjologicznej

Tak szczegółowy plan utrwała kolejność wykonywanych zadań oraz daje uczniowi poczucie bezpieczeństwa, sprawczości i samodzielności.

Trzeba pamiętać, że w miarę potrzeby koniecznie trzeba zmieniać i modyfikować plan jeśli ma nie przebiegać tak samo, jak poprzedniego dnia. Jest to bardzo ważne, aby u dziecka nie wzbudzały niespodziewane zmiany niepokoju – musi widzieć zmiany naniesione na planie z piktogramów oraz wymaga to krótkiego ustnego wyjaśnienia. Można razem popatrzeć na plan i opowiedzieć dziecku co po kolei będzie się działo.

V Zadanie

Okazywanie swych potrzeb fizjologicznych poprzez wskazywanie odpowiednich piktogramów np.: chcę siku, chcę kupę lub chcę do łazienki, potrzebuję chusteczki do nosa, jestem chory lub coś mnie boli...

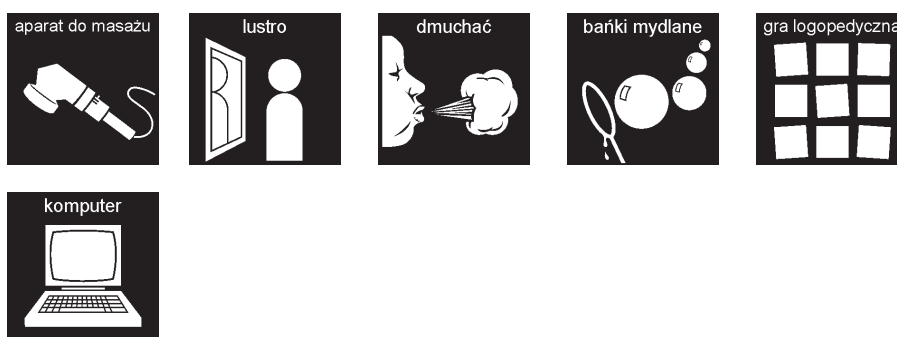
VI Zadanie

Wykorzystywanie piktogramów do lekcji – wybór tematyczny.

Prowadząc dane zajęcia przygotowujemy potrzebne nam do tematu lekcji piktogramy.

Np.:

ZAJĘCIA LOGOPEDYCZNE:

VII Zadanie

Uczymy zwrotów grzecznościowych:

3. Zasady i sposoby ewaluacji

Ewaluacja miała na celu sprawdzenie prawidłowości wykonywanych zadań, skuteczności i efektywności obu metod.

- Przeprowadzana była po zakończeniu ostatnich zajęć.
- Ewaluacji programu podlegały:
 - użyteczność, przydatność programu
 - efektywność
 - stopień przyswajania treści, zadań

Narzędziami do zbierania materiału były:

- anonimowe ankiety dla rodziców i wychowawców uczniów objętych programem
- wywiady – zbieranie opinii rodziców, nauczycieli na temat celowości,
- potrzeby i efektywności metody i terapii
- obserwacja praktycznego działania uczniów i poprawny dobór metody do
- diagnozy.
- ocena dokonywana przez nauczyciela

4. Przykładowe scenariusze zajęć

Zajęcia logopedyczne z wykorzystaniem alternatywnego sposobu komunikacji PIKTOGRAMY

Temat: „*Jak spędziłem ferie zimowe*”

Czas zajęć: 45 minut

Zajęcia z uczniami, którzy już stosunkowo dobrze potrafią posługiwać się piktogramami – rozumieją treści piktogramów, ich sens i prawidłowo je kojarzą. Jednocześnie nie posługują się mową czynną.

Pomoce: PIKTOGRAMY, ilustracje : (zima, jesień, lato, wiosna, stok narciarski)

1. Powitanie – piktogram – DZIEŃ DOBRY
2. Słuchanie fragmentów 4 piosenek o porach roku. Zadaniem uczniów jest słuchać, pomyśleć i pokazać odpowiednią ilustrację przedstawiającą porę roku o której słyszą piosenkę. Dopasowują też piktogram do ilustracji.- (LATO, JESIEŃ, WIOSNA, ZIMA)
3. Dopasowywanie przez uczniów piktogramów do ilustracji charakteryzujących dwie różne pory roku : zima, jesień.
 - Jesień (OPADAJĄ LIŚCIE, WIATR, DESZCZ, CHMURA)
 - Zima (ŚNIEG, MRÓZ, WIATR)
4. Uzupełnienie aktualnego kalendarza pogody na tablicy.
5. Krótka rozmowa o zimie i feriach – nauczyciel, pacynka-chłopiec i uczniowie.

6. Opowiadanie pacynki - chłopca jak spędził ferie zimowe-(omawianie ilustracji – stok narciarski z wykorzystaniem piktogramów).
(LAS, GÓRY, ŚNIEG, MRÓZ, KOLEJKA LINOWA, WYCIĄG KRZESEŁKOWY, NARCIARSTWO, SNOW-BORD, KOMBINEZON, HOKEJ, ŁYŻWY, BAŁWAN, SANKI, CZAPKA, SZALIK, RĘKAWICZKI...)
 7. Opowiadanie nauczyciela jak spędził ferie zimowe z wykorzystaniem piktogramów
(CHORY, CHUSTKA DO NOSA, LEKARZ, LEKI, DOM, ODOPOCZYWAĆ, TELEWIZOR, PISAĆ, KOMPUTER, CZYTAĆ, SPRZĄTAĆ, RADIO...)
 8. Opowiadanie każdego ucznia w jaki sposób spędził wolny czas w czasie ferii zimowych:
 - przebywając w domu;
Piktogramy: (ZDROWY, CHORY, LEŻEĆ W ŁÓŻKU, MALOWAĆ, TAŃCZYĆ, RODZENSTWO, BAWIĆ SIĘ, ĆWICZYĆ, GRAĆ, TENIS STOŁOWY, GRAĆ W PIŁKĘ, GRY PLANSZOWE, PUZZLE, KLOCKI, TEATR oraz wszystkie piktogramy z opowiadania nauczyciela).
 - bawiąc się na świeżym powietrzu
Piktogramy: (WYCIECZKA, KINO, BIEGAĆ, SKAKAĆ, ZOO, CYRK, PODRÓŻ, SAMOCHÓD oraz wszystkie piktogramy użyte w opowiadaniu chłopca- pacynki).
- Każdy uczeń samodzielnie za pomocą piktogramów opowiada jak spędzili czas wolny w zimowe ferie:
- Czy był zdrowy, czy chorował ?
 - Jak się ubierał wychodząc na dwór ?
 - W co bawił się przebywając na świeżym powietrzu?
 - Jak spędzał wolny czas przebywając w domu ?
9. Uporządkowanie opowiadania każdego dziecka – układanie w kolejności piktogramów.
 10. Przyklejanie ich na karton brystolu – tworząc zdania piktogramowe.
 11. Podziękowanie za wspólną pracę. Pochwała każdego ucznia.
 12. Nagrodzenie uczniów np.; pochwała słowna, naklejka lub cukierek.

Terapia EEG Biofeedback

I. Przygotowanie sprzętu.

Polega na włączeniu programu EEG Biofeedback oraz na sprawdzeniu ustawień i dopasowaniu ich do potrzeb ucznia. Wybranie punktu oraz protokołu do treningu.

II. Oprzyrządowanie ucznia.

Polega na umieszczeniu elektrod na głowie ucznia oraz na odpowiednim podłączeniu końcówek do gniazd wtykowych w głowicy. Następnie terapeuta sprawdza impedancję (prawidłowość podłączenia) i kieruje uwagę ucznia na monitor z programem do EEG Biofeedback.

III. Trening właściwy.

Podczas treningu uczeń siedzi wygodnie w wygodnym fotelu, zrelaksowany i skoncentrowany, obserwując grę i regulując jej przebiegiem za pomocą pracy własnego umysłu (myślami, przez skupienie uwagi, bez użycia myszki oraz bez klawiatury). Na każde zajęcia terapeuta proponuje indywidualny, właściwy program oraz różne gry (np.; Rzutki, Akwarium, Afrykański strumień, itp.) Po zakończeniu zaplanowanych rund, gdy przebrzmia fanfary gry, terapeuta zamyka program i przechodzi do kolejnego etapu.

IV. Wydruk wyników.

Wyrażony w zapisie liczbowym, ze wskaźnikami procentowymi. Wyniki poddawane są systematycznej analizie, obrazują przebieg pracy mózgu w czasie treningu.

V. Zakończenie terapii

Po zamknięciu programu zdejmują się elektrody z głowy, oczyszcza się je z pasty mocującej i wyłącza się sprzęt EEG Biofeedback.

IV. Podsumowanie

1. Efekty dla szkoły

Po przeprowadzonej ewaluacji można stwierdzić, że program przyniósł korzyści dla naszej szkoły.

Przede wszystkim poszerzył zakres zajęć rewalidacyjnych z zakresu komunikacji.

Szkoła posiada gabinet logopedyczny wyposażony w sprzęt specjalistyczny, między innymi w aparaturę komputerową Digi Track do terapii EEG Biofeedback pozyskany ze środków Europejskiego Funduszu Europejskiego. Gabinet został doposażony w nową płytę komputerową (Słownik Piktogramowi- obrazkowy) przydatną do nauki i wprowadzania systemu znaków komunikacyjnych.

W ramach projektu opracowano i wykonano albumy piktogramowe dla uczniów objętych programem, z których mogą korzystać wszyscy nauczyciele oraz pozostali uczniowie. Będą one wykorzystywane w codziennej pracy i na wielu zajęciach z dziećmi i młodzieżą słabo mówiącą oraz uczniami którzy nie posługują się mową werbalną.

Wszystko to czyni szkołę atrakcyjniejszą dla rodziców, a przede wszystkim dla dzieci i młodzieży.

2. Efekty dla uczniów

Po przeprowadzonej ewaluacji można stwierdzić, że uczniowie objęci programem - mogą porozumiewać się z otoczeniem w pełniejszy sposób (werbalnie lub pozawerbalnie).

Zwiększyli według swoich możliwości niezależność życiową w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych.

Są bardziej zaradni w życiu codziennym adekwatnie do własnego, indywidualnego poziomu sprawności i umiejętności, mają poczucie sprawczości.

Uczniowie mogą uczestniczyć w różnych formach życia społecznego na równi z innymi członkami danej zbiorowości, znając i przestrzegając (w ramach swoich możliwości) ogólnie przyjęte normy współżycia społecznego, zachowując przy tym prawo do swojej inności.

Zauważono również u młodzieży wyciszenie - uczniowie obniżyli poziom lęku oraz napięcia emocjonalnego, poprawili i wydłużyli koncentrację uwagi.

Wzrosła u nich chęć i motywacja do pracy. Każdy z uczniów osiągnął te umiejętności w różnym zakresie, stosownie do swoich możliwości intelektualnych.

Uczniowie osiągnęli następujące cele:

- wzbogacili słownictwo czynne
- wzbogacili słownictwo bierne
- znaki piktogramowe pomogły im budowaniu wypowiedzi werbalnych oraz pozawerbalnych
- piktogramy pomogły w budowaniu dłuższych wypowiedzi
- uczniowie mówią więcej i odważniej
- piktogramy ułatwiły rozumienie poleceń i mowy
- plany piktogramowe pomogły w planowaniu i wykonywaniu określonych czynności
- uczniowie wydłużyli czas skupienia uwagi oraz koncentrację

Dzięki terapii EEG Biofeedback:

- uczniowie obniżyli poziom lęku oraz napięcia emocjonalnego
- poprawili i wydłużyli koncentrację uwagi
- wzrosła u nich chęć i motywacja do pracy

3. Wnioski

Program był użyteczny i bardzo przydatny.

Praca metodą alternatywnej komunikacji – piktogramy wspomagana terapią EEG Biofeedback przyniosła pozytywne efekty.

Uczniowie objęci projektem posługują się coraz większą ilością znaków ze zrozumieniem, co natomiast w znacznym stopniu ułatwia im komunikację z otoczeniem. U dzieci natomiast słabo mówiących mowa czynna stopniowo i coraz lepiej się rozwija. W ich mowie werbalnej pojawiło się coraz więcej sylab, a u niektórych dzieci pojawiły się wyrazy.

Uczniowie objęci terapią EEG Biofeedback przede wszystkim wydłużyli także koncentrację uwagi, która ułatwi im naukę szkolną.

Na podstawie obserwacji efektów programu można stanowczo stwierdzić, że był to program efektywny i bardzo przydatny. Przyniósł on wiele korzyści uczniom oraz szkole i należy dalej kontynuować pracę z uczniami w tym zakresie.

Poznawanie piktogramów.

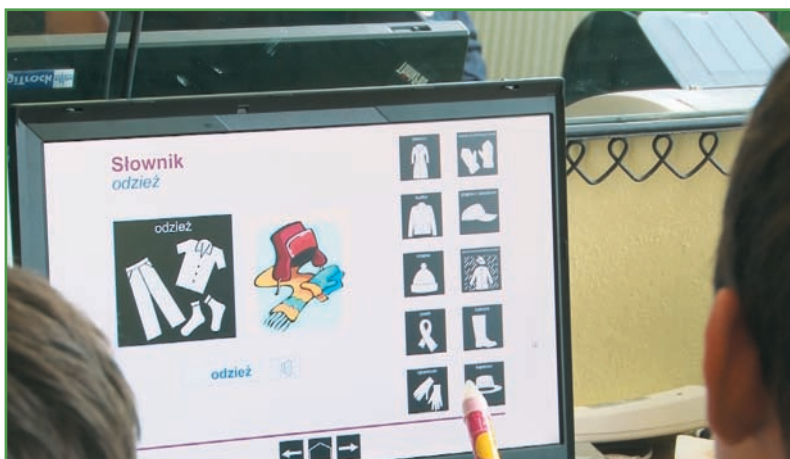
Dopasowywanie piktogramu do konkretnego.

Samodzielne zamówienie posiłku w restauracji.

Uczestniczenie w życiu społecznym.

Zajęcia komputerowe ze słownikiem piktogramowo-obrazkowym.

Trening w terapii EEG Biofeedback.

Główki i elektrody EEG Biofeedback.

Zapis graficzny terapii EEG Biofeedback.

Sprzęt wykorzystywany do terapii EEG Biofeedback i nauki alternatywnej komunikacji.

Warto pracować – przełamywanie izolacji społecznej

Honorata Milewska, Augustyn Kmiecik

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

I. Wstęp

Innowacja pedagogiczna „Warto pracować” -przełamywanie izolacji społecznej realizowana była w roku szkolnym 2010/2011 w grupie 16 uczniów Szkoły Przysposabiającej do Pracy. Wszystkie działania zawarte w programie innowacji zostały zrealizowane: uczniowie zapoznali się z bezpieczną obsługą maszyn i urządzeń czyszczących, obsługiwali te maszyny w szkole i na terenie szkoły oraz mieli możliwość sprawdzić swoje wyuczone umiejętności zawodowe w zakładach pracy i miejscach użyteczności publicznej. Uczniowie poznali nowe środowisko pracy, asortyment produkcji, organizację i dyscyplinę pracy. Przebywanie naszych uczniów w środowisku osób pełnosprawnych wpłynęło pozytywnie na ich rozwój społeczny. Doskonalilo umiejętność porozumiewania się z otoczeniem, podejmowania decyzji i rozwiązywania prostych problemów powstałych podczas wykonywania pracy. Dało poczucie przydatności w społeczeństwie, wzbudziło motywację do dalszej pracy nad sobą i dalszego samorozwoju.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych to zespół działań leczniczych, psychologicznych, technicznych, edukacyjnych zmierzających do osiągnięcia możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania oraz pełnej integracji społecznej. Wydaje się, że nie docenia się aktywności zawodowej a co za tym idzie i pracy osób niepełnosprawnych jako jednej z ważnych form terapii. Praca znakomicie rozwija spostrzeganie i orientację przestrzenną, uwagę, pamięć, zdolność kojarzenia i myślenia. Ważnym zadaniem dla Szkoły Przysposobienia do Pracy jest wypełnić tę lukę. W klasach przysposabiających do pracy konieczne jest przygotować ucznia do pełnienia w przyszłości roli człowieka pracującego, ukształtować właściwą postawę wobec pracy, zapoznać się z sytuacjami związanymi z wykonaniem określonej pracy. Uwzględniając indywidualne możliwości oraz mocne strony uczniów, szkoła powinna przygotować uczniów do wykonania czynności, które pozwolą mu wykonać proste prace. Niestety statystyki pokazują, że większość osób z niepełnosprawnością intelektualną to osoby bierne zawodowo.

Od momentu powstania w Zespole Szkół Specjalnych w Ignacowie Szkoły Przysposabiającej do Pracy poszukujemy wciąż nowych metod i form pracy, które uaktywnią uczniów i pozwolą im nabyć nowych umiejętności przydatnych w dalszym życiu. Monitorując losy absolwentów bardzo często zauważamy, że ich aktywność kończy się wraz z ukończeniem szkoły, co powoduje izolację społeczną, bierność a niejednokrotnie regres w rozwoju. Często spotykają się z brakiem zrozumienia i złym nastawieniem środowiska lokalnego. Mała część osób z niepełnosprawnością intelektualną przygotowuje się do pracy zawodowej w warsztatach terapii zajęciowej lub w środowiskowych domach samopomocy.

Uczniowie szkół Przysposobienia do Pracy nie posiadają bowiem odpowiednich umiejętności, które najlepiej można uzyskać w ramach praktyk u pracodawcy. Chcąc pomóc naszym uczniom aby w przyszłości nie spotkał ich taki los, opracowany został przez nauczycieli program innowacji, rozszerzający ofertę edukacyjną szkoły.

II. Opis innowacji

Program innowacyjny „Warto pracować” -przełamywanie izolacji społecznej obejmował naukę czynności z zakresu wykonywania prac związanych z utrzymaniem czystości przy użyciu prostych narzędzi i maszyn czyszczących wewnątrz i zewnątrz budynku. Zorganizowano zajęcia pozalekcyjne w szkole i poza terenem szkoły, gdzie jako praktyki wspierające, które wcześniej nie były stosowane .

1. Cele ogólne innowacji

1. Rozwój kondycji psychicznej uczniów
 - wzrost samooceny
 - rozwój zainteresowań
 - rozbudzanie chęci bycia aktywnym
 - rozbudzanie chęci do kontaktów z drugim człowiekiem
 - wychodzenie z inicjatywą
 - poprawa nastroju
2. Rozwój kondycji fizycznej
 - zwiększenie wydolności fizycznej
 - rozwój sprawności manualnych
 - naukę nowych umiejętności technicznych
3. Rozwój społeczny
 - rozbudzanie chęci bycia z innymi
 - umiejętność współpracy w grupie
 - zauważanie potrzeb innych
 - nauka planowania i przewidywania
 - rozwijanie samodzielności i kreatywności
 - wzmacnianie poczucia własnej wartości

Cele szczegółowe innowacji

- poznanie zasad bezpiecznego korzystania z maszyn i urządzeń czyszczących
- poznanie zasad działania maszyn czyszczących:
 - odkurzacza
 - odkurzacza piorącego
 - myjki ciśnieniowej
 - maszyny szorująco-zbierającej
 - zamiatarki mechanicznej

2. Opis metody

Program innowacyjny „Warto pracować”- przełamywanie izolacji społecznej ma charakter organizacyjno-metodyczno-programowy. Wzbogaca treści przewidziane w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych przysposabiającej do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym, znacznym i niepełnosprawnościami sprzężonymi o wykonanie prac porządkowych z wykorzystaniem urządzeń czyszczących. Zajęcia były prowadzone metodą praktyk wspierających z wykorzystaniem urządzeń, które wcześniej nie były stosowane w szkole. Grupy 4- osobowe uczniów uczestniczyli w zajęciach poza szkołą w zakładzie produkcyjno-usługowym, warsztacie samochodowym, parku miejskim, kościele.

W trakcie realizacji innowacji omówiono z uczniami zasady bezpieczeństwa podczas pracy, zapoznano z budową i działaniem maszyn oraz przystąpiono do ćwiczeń praktycznych na terenie szkoły i poza szkołą na praktykach wspomagających. Praca uczniów oceniana była na podstawie obserwacji zachowań, zaangażowania uczniów podczas zajęć oraz ankiet po realizacji programu.

Dla każdego ucznia przygotowano kartę obserwacji, która zawierała opis:

- diagnozy, uwagi o możliwościach ucznia, zaplanowane cele
- ocenę funkcjonowania ucznia w czasie zajęć
- osiągnięte efekty

III. Przebieg innowacji

1. Miejsce wdrażania i czas

Zajęcia były prowadzone na terenie Zespołu Szkół Specjalnych w Ignacowie, zakładzie produkcyjno-usługowym, warsztacie samochodowym, parku miejskim i kościele.

Realizacja zadań przebiegała od 7 września 2010r. do 16 czerwca 2011r.w grupach 4 osobowych.

Przed wdrożeniem programu do realizacji przeprowadzono rekrutację uczniów szkoły przysposabiającej do pracy, uwzględniając ich możliwości psychofizyczne do tego rodzaju zajęć. Uczestnictwo na zajęciach pozalekcyjnych uczniów musiało być poparte pisemną zgodą rodziców. Zakupiono niezbędne materiały i urządzenia czyszczące do wykonania prac porządkowych.:

- zamiatarkę mechaniczną;
- myjkę czyszcząco zbierającą;
- odkurzacz;
- odkurzacz piorący;
- myjkę wysokociśnieniową;
- mopy z wyciskarkami;
- sekatory ręczne;
- nożyce elektryczne do żywopłotu;
- zestawy do mycia szyb (drążek teleskopowy, ściągaczki „baranek”).

Dla pracowników szkoły przeprowadzono szkolenie na temat obsługi odkurzacza, odkurzacza piorącego, myjki ciśnieniowej, maszyny szorująco-zbierającej, zamiatarki mechanicznej. Dokonano pomiaru uczniów i zakupiono ubranie robocze : spodnie , bluzy, koszulki, czapki, rękawice, kurtki przeciwdeszczowe.

Dokonano podziału uczniów na 4 grupy 4 osobowe i ustalono godziny pracy – po 2 godziny w tygodniu dla każdej grupy. Uczniowie zostali przeszkoleni przez pracownika bhp o zachowaniu bezpieczeństwa podczas pracy z urządzeniami czyszczącymi.

Został sporządzony plan zajęć z podziałem na miesiące, który przewidywał opanowanie poszczególnych umiejętności.

We wrześniu uczniowie zapoznali się z obsługą myjki ciśnieniowej, z jej montażem, środkami myjącymi i konserwacją urządzenia. Po utrwaleniu jej obsługi przystąpiono do zajęć praktycznych na terenie szkoły: mycie posadzki, elewacji budynku szkoły, samochodu szkolnego.

W październiku przystąpiono do prac porządkowych na terenie szkoły przy użyciu zamiatarki mechanicznej, zagrabianie liści z użyciem grabi typu „pazurki”, obcinanie krzewów ozdobnych przy użyciu sekatora ręcznego, przycinanie żywopłotu elektrycznymi nożycami.

W listopadzie zapoznano uczniów z obsługą odkurzacza. Przystąpiono do odkurzania dywanów, wykładzin dywanowych na terenie szkoły, krzeseł tapicerowanych.

W grudniu uczniowie poznali montaż i demontaż odkurzacza piorącego, utrwalono odmierzenie środka piorącego, zastosowanie specjalistycznych elementów ssących. Przeprowadzono zajęcia praktyczne na terenie szkoły: pranie dywanów, wykładzin dywanowych i krzeseł tapicerowanych.

W następnym miesiącu styczniu uczniowie zapoznali się z obsługą mopa i wyciskarki ręcznej, dozowaniem środka myjącego do podłóg. Doskonalono umiejętność mycia powierzchni w klasach, korytarzach, sali gimnastycznej.

W lutym przystąpiono do mycia okien w szkole z użyciem ściągaczki gumowej.

W marcu zapoznano uczniów z obsługą i montażem maszyny czyszcząco-zbierającej.

Przystąpiono do ćwiczeń praktycznych z użyciem maszyny elektrycznej, mycie korytarzy, sal klasowych na terenie szkoły.

Od września do marca zajęcia odbywały się na terenie szkoły, natomiast od kwietnia do czerwca uczniowie odbywali praktyki w zakładzie produkcyjno-usługowym, kościele, parku miejskim i warsztacie samochodowym.

W kwietniu uczniowie wykonywali prace porządkowe w parku miejskim zmiatając mechaniczną, zagrabiali uschnięte liście i patyki, przycinali żywopłot. Mieli również możliwość obserwacji pracy w warsztacie samochodowym oraz mycia powierzchni i samochodów myjką ciśnieniową.

W maju uczniowie przebywali na praktyce w zakładzie produkcyjno-usługowym. Tam poznali organizację pracy, nawiązywali relacje z pracownikami. Porządkowali pomieszczenia biurowe i socjalne oraz teren zakładu przy użyciu odkurzacza, maszyny szorująco-zbierającej, mopa, zmiatarki mechanicznej.

W czerwcu nasi uczniowie sprząkali kościół przy użyciu odkurzacza i maszyny szorująco-zbierającej.

Systematycznie i na bieżąco oceniano indywidualnie pracę uczniów, przydatność i skuteczność zajęć w odniesieniu do założonych celów. Zapisów tych dokonywano w dzienniku zajęć.

Dwukrotnie w ciągu roku (po I semestrze i na koniec roku szkolnego) uzupełniono indywidualne karty oceny pracy uczniów, w których zaznaczono stopień opanowania czynności technologicznych.

Karta oceny pracy ucznia w ramach programu innowacyjnego WARTO PRACOWAĆ – PRZEŁAMYWANIE IZOLACJI

.....
(imię i nazwisko)

Opanowaną czynność oznaczamy - x

Czynności technologiczne	Wykonuje samodzielnie	Wykonuje z instrukcją słowną	Powtarza czynności po uprzednim pokazie
Montuje myjkę ciśnieniową			
Odmierza środek myjący			
Dozuje środek myjący do myjki ciśnieniowej			
Uruchamia myjkę ciśnieniową			
Kieruje wąż w kierunku mytej powierzchni			
Równomiernie prowadzi strumień wody po mytej powierzchni			
Utrzymuje odpowiednią odległość od mytej powierzchni			
Wyłącza myjkę po zakończeniu pracy			
Czyści myjkę po pracy			
Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas pracy myjką			
Montuje części składowe odkurzacza			
Uruchamia odkurzacz			
Dobiera odpowiednie ssawki do rodzaju powierzchni			
Równomiernie prowadzi ssawkę po odkurzonej powierzchni			
Wyłącza odkurzacz po zakończonej pracy			
Czyści odkurzacz po pracy			
Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas pracy odkurzaczem			
Montuje części składowe odkurzacza piorącego			
Uruchamia odkurzacz piorący			
Dobiera odpowiednie ssawki do pranej powierzchni			
Odmierza środek piorący			
Dozuje środek piorący do odkurzacza piorącego			
Dozuje wodę do odkurzacza			

Równomiernie prowadzi ssawkę po pranej powierzchni			
Wyłącza odkurzacz piorący po zakończeniu pracy			
Czyści odkurzacz po pracy			
Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas pracy odkurzaczem piorącym			
Montuje części składowe maszyny czyszcząco- zbierającej			
Uruchamia maszynę czyszcząco-zbierającą			
Odmierza środek czyszczący			
Dozuje środek czyszczący do maszyny czyszczącej			
Dozuje wodę do maszyny czyszczącej			
Równomiernie prowadzi maszynę po czyszczącej powierzchni			
Wyłącza maszynę po zakończeniu pracy			
Czyści maszynę po pracy			
Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas pracy maszyną czyszcząco-zbierającą			
Równomiernie prowadzi zmiatarzkę mechaniczną			
Czyści zmiatarzkę po pracy			
Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas pracy zmiatarzką mechaniczną			

2. Zakres innowacji

W zajęciach uczestniczyło 16 uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym Szkoły Przynależącej do Pracy w Ignacowie. Rekrutację do zajęć przeprowadziło dwoje nauczycieli uczących w szkole, uwzględniając możliwości psychofizyczne uczniów do tego rodzaju zajęć. Odbyło się 288 godzin zajęć, na każdą z grup przypadało 72 godz.

3. Scenariusz zajęć prac porządkowych

Cel główny:

Umiejętność obsługiwanie odkurzacza piorącego

Cele szczegółowe:

- zachowanie zasad bezpieczeństwa podczas korzystania ze sprzętu AGD
- zapoznanie ze środkami piorącymi używanymi do odkurzacza piorącego
- umiejętność odczytywania instrukcji (pisemnych, graficznych)

Metody pracy

- słowna (rozmowa kierowana)
- pokazowa
- praktycznego działania

Formy pracy

- indywidualna
- grupowa

Narzędzia i materiały

- odkurzacz piorący
- środki piorące
- dywan

Przebieg zajęć

1. Faza przygotowująca
 - czynności organizacyjne
 - przedstawienie tematu zajęć
 - omówienie zasad korzystania z odkurzacza piorącego
 - określenie zadań i podział na poszczególne osoby
 - ustalanie środków zapewniających bezpieczeństwo pracy
2. Faza realizacji
 - pokaz prowadzącego kolejnych czynności
 - przygotowanie stanowisk pracy (grupy zadaniowe)
 - omówienie sposobu pracy w każdej grupie
 - praca indywidualna, zróżnicowana pod kierunkiem nauczyciela

Nauczyciel zwraca uwagę na bezpieczeństwo w czasie pracy, dokładność wykonania czynności i porządek na stanowisku pracy.

3. Faza końcowa
 - sprząkanie stanowisk pracy
 - podsumowanie zajęć, wyciągnięcie wniosków (co robię dobrze, nad czym muszę jeszcze popracować?)
 - ocena pracy uczniów
 - pożegnanie

4. Zasady i sposoby ewaluacji

Podstawowym zadaniem ewaluacji było sprawdzenie, czy realizacja programu przebiegała zgodnie z założeniami, czy uzyskano przewidywane efekty. Do przeprowadzenia ewaluacji posłużono się następującymi narzędziami:

- obserwacja ucznia podczas zajęć- zapis w zeszycie obserwacji
- ocena wykonania przydzielonego zadania- Karta Oceny Ucznia
- rozwój społeczny ucznia- ankieta dla nauczycieli

Nauczyciel prowadzący zajęcia w szkole i podczas odbywania praktyk zapisywał na bieżąco wszystkie spostrzeżenia i uwagi. Po zakończeniu nauki z zakresu obsługi każdego z urządzeń czyszczących dokonano oceny stopnia opanowania tych umiejętności przez ucznia.

Opracowano ankietę dla nauczycieli, która miała odpowiedzieć na pytanie w jakim stopniu zajęcia przewidziane programem innowacyjnym wpłyną na rozwój społeczny ucznia.

IV. Podsumowanie

Celem projektu innowacyjnego „Warto pracować”- przełamywanie izolacji społecznej było uzyskanie pozytywnych zmian w funkcjonowaniu społecznym naszych uczniów oraz kształtowanie pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych intelektualnie w najbliższym środowisku.

Po przebyciu 10 miesięcznym szkoleniu uczniów z obsługi maszyn i urządzeń w szkole oraz po odbytych praktykach poza szkołą została przeprowadzona ankieta wśród nauczycieli uczących w klasach przysposobienia do pracy. Ankieta zawierała 5 pytań zamkniętych, które są odpowiedzią na pytanie w jakim stopniu zajęcia te wpłynęły na rozwój społeczny ucznia. Wszyscy nauczyciele zaobserwowali u uczniów większą chęć do samodzielnego podejmowania działań. Zaobserwowano również zmiany w podejściu do wykonanej pracy. Jako przykłady podawano: większą motywację do działania, większe zainteresowanie

i zaangażowanie na zajęciach, wzmocnienie samooceny, większe zadowolenie z wykonanej pracy. Zauważono również u uczniów chęć współpracy z innymi, dzielenie się obowiązkami, pozytywne nastawienie do kolegów i koleżanek. Uczniowie spostrzegają, że nie są w stanie wykonać wszystkich czynności i chętnie dzielą się pracą, kontrolują i oceniają poprawność wykonania kolejnych czynności. Nauczyciele zauważyli, że prace porządkowe uczniowie wykonują z własnej inicjatywy. Poznali bowiem budowę i bezpieczne działanie maszyn oraz zasady organizacji miejsca pracy. W związku z tym chętnie podejmują się wykonywania prac porządkowych, zwracają większą uwagę na bezpieczeństwo, szanują mienie i dbają o sprzęt.

Z przeprowadzonej ankiety wynika, że zajęcia prowadzone innowacyjną metodą przyczyniły się do pozytywnego podejścia uczniów do pracy w pracowniach przysposobienia do pracy.

Wpłynęły na rozwój społeczny ucznia. Praca jest postrzegana, jako czynność przynosząca zadowolenie, satysfakcję i niezależność finansową.

1. Efekty dla szkoły

- wzbogacenie oferty edukacyjnej;
- wyjście z uczniami do zakładów pracy- wprowadzenie dla uczniów praktyk wspieranych;
- uatrakcyjnienie zajęć z zakresu przysposobienia do pracy;
- budowanie pozytywnego wizerunku szkoły wśród rodziców oraz w środowisku;
- utrzymanie porządku i estetyki w szkole przez uczniów
- wzbogacenie szkoły w urządzenia czyszczące, które będą wykorzystywane na zajęciach przysposobienia do pracy

2. Efekty dla ucznia

- dostrzeganie zagrożeń w otoczeniu i przestrzeganie zasad bezpieczeństwa
- naukę nowych czynności i umiejętności
- poznanie organizacji pracy poprzez przebywanie w zakładach pracy
- przygotowanie uczniów do podjęcia pracy zarobkowej
- wzmocnienie własnej samooceny
- zwiększenie niezależności
- umiejętność odnalezienia się jako osoby dorosłe

3. Wnioski

Nauka w Szkole Przysposabiającej do Pracy przygotowuje uczniów do wykonania prostych czynności, przydatnych na stanowisku pracy. Zajęcia z zakresu z przygotowania do pracy mają charakter praktyczny i teoretyczny, z wyraźnie większą przewagą ćwiczeń praktycznych (z uwagi na trudności poznawcze uczniów). Trening czynności zawodowych prowadzony jest przede wszystkim w formie zajęć warsztatowych – w szkolnych pracowniach: gospodarstwa domowe, technicznej i ogrodniczej.

Program innowacyjny „Warto pracować” – przełamywanie izolacji społecznych wykazał, że nadrzędnym kierunkiem programu szkoły specjalnej jest podnoszenie poziomu funkcjonowania społecznego i zawodowego uczniów. Odbywanie praktyk w zakładach kształtuje pozytywny wizerunek naszych uczniów w społeczeństwie oraz modeluje wizję aktywnego życia w ich przyszłym, dorosłym życiu. Mamy nadzieję, że w przyszłości, zgodnie ze standardami UE, stan ten ulegnie zmianie. Z pewnością rozwinie się na większą skalę formuła zakładów aktywności zawodowej, zakładów pracy chronionej i zatrudnienie osób niepełnosprawnych intelektualnie

wspomagane na otwartym rynku pracy. Praca zawodowa absolwentów szkoły przysposobienia do pracy ma duże znaczenie rehabilitacyjne. Stanowi źródło satysfakcji życiowej, daje pewną niezależność finansową, która pozwala w pewnym sensie na samodzielne życie. Organizowanie pracy ludziom o ograniczonych możliwościach intelektualnych stanowić powinno przedmiot szczególnej troski polityki państwa, rządu i instytucji pozarządowych. Może być cennym impulsem do wyrównywania szans omawianej grupy osób.

Prace porządkowe w parku szkolnym.

Cięcie żywopłotu nożycami elektrycznymi.

Obsługa zmiatarki mechanicznej.

Sprzątanie maszyną szorująco-zbierającą.

Nauka obsługi zmiatarki mechanicznej.

Prace porządkowe w kościele.

Mycie posadzki maszyną szorująco-zbierającą.

Prace porządkowe w kościele maszyną szorująco-zbierającą.

Mycie elewacji myjką wysokociśnieniową.

Podsumowanie

W okresie od 2 XI 2009 r. do 31 X 2011 r. w Zespole Szkół Specjalnych im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie realizowany był projekt pod nazwą „Wspomaganie rozwoju uczniów niepełnosprawnych intelektualnie z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania.” z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty. Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia. Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe. Projekt współfinansowany był ze środków Unii Europejskiej.

Całkowita wartość projektu wynosi 231.944,00 zł.

Koordynatorem projektu była Pani Jadwiga Gozłińska, a kierownikiem projektu był Pan Paweł Antosiewicz.

Głównym celem projektu było opracowanie i wdrożenie innowacyjnych programów nauczania, które służyły wyrównaniu szans edukacyjnych dzieci upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym, rozwijaniu ich kompetencji kluczowych i kształtowaniu umiejętności społecznych.

W ramach projektu opracowano IV programy innowacyjne, które realizowane były w formie zajęć pozalekcyjnych. Łącznie zrealizowano 1656 godzin zajęć wieloprofilowego usprawniania. W projekcie uczestniczyło 81 uczniów i 22 nauczycieli.

W ramach projektu powstały :

- 3 ogłoszenia prasowe dotyczące promocji projektu
- 2 artykuły prasowe dotyczące realizacji projektu
- film relacjonujący przebieg projektu
- prezentacja multimedialna przedstawiająca osiągnięcia i postępy uczniów
- broszura przedstawiająca programy i ich realizację

Ponadto:

- 2 nauczycieli wzięło udział w szkoleniu z zakresu obsługi maszyn sprzątających
- 2 nauczycieli uczestniczyło w kursie z zakresu Pedagogiki Marii Montessori
- 16 uczniów zostało przeszkolonych z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy
- 22 nauczycieli wzięło udział w szkoleniu z zakresu wykorzystania programu komputerowego do diagnozy i terapii EDU 4XXL

Odbyły się także 3 spotkania z rodzicami, na których informowani byli o założeniach i realizacji projektu.

W dniu 27.10.2011 r. odbyła się konferencja podsumowująca realizację projektu z udziałem rodziców, władz samorządowych, przedstawicieli Instytucji Pośredniczącej, dyrektorów, psychologów z powiatu mińskiego.

Wdrożony projekt przyniósł oczekiwane efekty. Realizacja innowacyjnych programów edukacyjnych dała uczniom możliwość wyrównania szans edukacyjnych, zapewniła ciekawą ofertę zajęć pozalekcyjnych, wpłynęła na rozwój uczniów.

Warto podkreślić, że nie udałooby się tego osiągnąć bez zaangażowania i kreatywności organu prowadzącego, dyrekcji szkoły, nauczycieli oraz rodziców i uczniów, którzy motywują szkołę do stałego rozwoju i poszukiwania nowych innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych dla uczniów niepełnosprawnych intelektualnie.

Realizujący i uczestniczący w projekcie są przekonani, że należy podejmować wyzwania i przystępować do kolejnych przedsięwzięć finansowanych ze środków pozabudżetowych, w tym głównie z funduszy unijnych.

Zespół Zarządzający Projektem

Zespół Szkół Specjalnych
im. Janiny Porazińskiej
w Ignacowie

Publikacja powstała w ramach realizacji projektu
„Wspomaganie rozwoju uczniów niepełnosprawnych intelektualnie
z wykorzystaniem innowacyjnych metod oddziaływania”
współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej
w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki,
Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty,
Działanie 3.3. – Poprawa jakości kształcenia,
Poddziałanie 3.3.4. – Modernizacja treści i metod kształcenia – projekty konkursowe

Projekt realizowany przez Zespół Szkół Specjalnych im. Janiny Porazińskiej w Ignacowie
w okresie od 2.11.2009r. do 31.10.2011r